

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS TEORIJOS IR PEDAGOGIKOS KATEDRA

GINTARAS BARTUŠIS

Muzikos pedagogikos
magistrantūros studentas

**MOKYMO SI SĖKME SĄLYGOJANTYS
APLINKOS VEIKSNIAI IR JŲ ĮTAKA
MOTYVACIJAI FORTEPIJONO PAMOKOSE**

MAGISTRO DARBAS

Mokslinė vadovė
doc. dr. Diana Strakšienė

Šiauliai, 2007

Santrauka

MOKYMOŠI SĖKMĖ SĄLYGOJANTYS APLINKOS VEIKSNIAI IR JŲ ĮTAKA MOKYMOŠI MOTYVACIJAI FORTEPIJONO PAMOKOSE

Gintaras Bartušis

Darbe nagrinėjami mokymosi sėkmę sąlygojantys aplinkos veiksniai, jų įtaka mokymosi motyvacijai fortepijono pamokose. Pastaruoju metu daug dėmesio skiriama motyvacijos reikšmei, teorijoms bei rūšims. Mokslininkų studijos daugiau ar mažiau susijusios su konkrečios meno, mokslo srities motyvacijos aspektais ir jų svarba. Tačiau darbų, kuriuose būtų rašoma apie mokymosi sėkmę sąlygojančius aplinkos veiksnius ir jų įtaką mokymosi motyvacijai fortepijono pamokose iki šiol aptikti neteko. Šį faktą galima traktuoti kaip aktualią pedagoginę problemą.

Tyrimo objektas: aplinkos veiksniai, sąlygojantys mokymosi motyvaciją fortepijono pamokose.

Tyrimo tikslas: nustatyti mokymosi sėkmę sąlygojančius aplinkos veiksnius ir jų įtaką motyvacijai fortepijono pamokose.

Pirmajame darbo skyriuje analizuojama mokymosi motyvacijos samprata, vidiniai ir išoriniai mokymosi motyvai, psichologijos požiūris į mokymosi motyvaciją. Antrame skyriuje analizuojami aplinkos veiksniai, įtakojantys mokymosi motyvus – ugdomoji aplinka, mokytojo veikla, šeimos aplinka, bendraamžių įtaka, sėkmės situacija. Trečiajame skyriuje pateikiami ir interpretuojami duomenys apie moksleivių požiūrį į mokymosi sėkmę sąlygojančius aplinkos veiksnius ir jų įtaką mokymosi motyvacijai. Ketvirtame skyriuje pateikiami ir interpretuojami mokytojų požiūrio į mokymosi sėkmę skatinančius aplinkos veiksnius kokybinio tyrimo duomenys.

Išnagrinėjus moksleivių ir mokytojų tyrimų rezultatus galima teigti, kad muzikos mokyklose yra sudarytos pakankamai geros sąlygos vaikų mokymuisi. Moksleiviai jaučia šeimos rūpinimąsi mokslo pasiekimais muzikos mokykloje, teigiamai vertina artimą tėvų bendradarbiavimą su mokytojais. Moksleivių ir mokytojų santykiai yra šilti ir draugiški. Noras lygiuotis į geriau besimokančius bendraamžius stimuliuoja mokymosi motyvus. Fortepijono mokymo motyvacijai ypač svarbus repertuaro parinkimo klausimas, mokinio dalyvavimas renkant naują repertuarą. Sėkmės situacijos išgyvenimas ypatingai veikia mokymosi motyvaciją, ugdo moksleivių pasitikėjimą savimi, sukuria tam tikrą psichologinį foną, kuris ypač svarbus ruošiantis viešiesiems pasirodymams, padeda išvengti perdėto nerimo ir scenos baimės.

Summary

THE ENVIRONMENTAL FACTORS, STIPULATING THE SUCCESSFUL LEARNING, AND MOTIVATING THE TRAINING PROCESS OF THE GRAND PIANO LESSONS

Gintaras Bartušis

The work includes the analysis of the environmental factors, stipulating the successful learning, and motivating the training process of the grand piano lessons. Currently, the significance, the types and the theories of the motivation, are especially emphasised. The science studies are more or less associated with the concrete artistic or scientific aspects of motivation and their potential. Nevertheless, it was difficult to find at least one work about the environmental factors, which influence the success of learning, and motivate the training process of the grand piano lessons. Accordingly, we can state that this pedagogical matter is that of an actual importance.

The object of the research: the environmental factors, stipulating the motivation of the training process of the grand piano lessons.

The purpose of the research: to determine the environmental aspects that stipulate the successful learning, and motivate the training process of the grand piano classes.

In the first part of the work the concept of the motivation of learning, plus the exterior and the interior motives of learning, and the psychological approach to the motivation are being analysed. Respectively, in the second part the environmental aspects, stipulating the motives of learning, or in other words the environment of education, the practice of the teacher, the conditions in the family, the peer pressure, and the situation of the success are being investigated. Furthermore, the approach of the schoolchildren towards the environmental factors, instigating the successful learning, and influencing the motivation of the training, is disclosed in the third part. Lastly, in the fourth part of the work the data of the qualitative survey, representing the teacher's attitude towards the former factors of the environment, initiating the success of the learning process, is introduced and analysed.

Having analysed the questionnaires, representing the view point of the teachers and the schoolchildren, we can state that the music schools have created a relevantly good learning conditions for the children. Actually, children feel the constant concern of their families about the achievements at the music school. Additionally, they positively judge the close partnership of their parents and the teachers; moreover, the relations between the schoolchildren and the teachers are truly warm and friendly. Significantly, the alignment to the pupils, showing higher training results, stipulates the motivation of the learning. Taking into consideration the motivation of the grand piano lessons, the question of the repertory and the child's presence, while selecting the new ones, acquires one of the most significant roles. Finally, the experience of the successful situations strongly influences the motivation of the learning, since it trains the self - respect of the schoolchildren, by creating the specific psychological setting, which is extremely significant, while preparing for the public showings, because it helps to lessen the too exaggerated worry and the stage-fright.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. MOKYMOŠI MOTYVACIJA: SĄVOKOS TRAKTUOTĖ LIETUVOS IR UŽSIENIO AUTORIŲ DARBUOSE	8
1.1. Mokymosi motyvacijos samprata	8
1.2. Vidinė ir išorinė mokymosi motyvacija	13
1.3. Psichologijos požiūris į mokymosi motyvaciją	18
2. APLINKOS VEIKSNIAI, SKATINANTYS MOKYMOŠI MOTYVUS	20
2.1. Ugdomoji aplinka.....	20
2.2. Šeimos aplinka	23
2.3. Bendraamžių įtaka	26
2.4. Sėkmės situacija – esminis mokymosi motyvacijos komponentas fortepijono pamokose	27
3. MOKINIŲ POŽIŪRIS Į MOKYMOŠI SĖKMĘ SKATINANČIUS APLINKOS VEIKSNIUS IR JŲ ĮTAKĄ MOKYMOŠI MOTYVACIJAI	31
3.1. Tyrimo organizavimas ir eiga	31
3.2. Tyrimo imties charakteristika	32
3.3. Mokinių požiūrio į mokymosi sėkmę sąlygojančius aplinkos veiksnis ir jų įtaką mokymosi motyvacijai analizė	35
3.4. Tyrimo apibendrinimas	47
4. MOKYTOJŲ POŽIŪRIO Į MOKYMOŠI SĖKMĘ SKATINANČIUS APLINKOS VEIKSNIUS KOKYBINIS TYRIMAS	48
4.1. Tyrimo organizavimas ir eiga	48
4.2. Tyrimo imties charakteristika	48
4.3. Kokybinio tyrimo analizė ir rezultatai.....	50
4.4. Tyrimo apibendrinimas	61
IŠVADOS	62
LITERATŪRA	64
PRIEDAI	66
1 priedas	66
2 priedas	67
3 priedas	70

IVADAS

Temos aktualumas. Lietuvoje vykstant švietimo reformai, vienas iš mokykloms keliamų uždavinių yra išmokyti mokytis, o taip pat brandinti mokinių nuostatą mokytis visą gyvenimą. Bendrojo lavinimo mokyklų bendrosios programos ragina atsižvelgti į ugdytinių interesus, o ugdymo turinį, procesą bei formas orientuoti moksleivių, jų tėvų ir visuomenės poreikiams tenkinti.

Modernioji didaktika prioritetu nurodo **motyvuotą** mokymą: mokytojas - supratingas ir atidus partneris; kultūros perėmimas ir perdavimas suvokiamas kaip sudėtingas interpretavimo veiksmas; vyrauja interpretacinės tendencijos, laukiančios numatomų rezultatų; skatinama visokeriopa mokinio veikla ir pan.

Dauguma pradedančiųjų mokytis muzikos pradeda su nepaprastu jauduliu, noru ir pasiryžimu. Tačiau palaipsniui mokinių aktyvumas gęsta, pedagogai skundžiasi augančiu nenoru mokytis muzikos, mažėjančiu mokinių susidomėjimu. Tai patvirtina atlikti empirinio pobūdžio tyrimai, kuriuose jaunieji pianistai įvardija nuobodžias pamokas, neįdomias namų darbų užduotis, atstumiantį technikos siekimo monotoniškumą, atsiskaitymų baimę (Viršilienė, 2002).

Vaiko muzikiniam vystymuisi pradinis skambinimas fortepijonu sudaro tam tikrą muzikinį pamatą. Nuo jo kokybės bei pastovumo priklauso tolesnis mokinio augimas, jo, kaip pianisto, formavimasis. Viena pagrindinių sąlygų dirbant su pradinių klasių moksleiviais – neskubėti, būti kantriems, skirti daugiau dėmesio ritmo, judesių koordinacijai, klausos suaktyvinimui, emocijų išraiškai, garso skambesio suvokimui. Kūrybinių užduočių stoka, nepakankamas dėmesys mokinio savarankiškumo ugdymui, neigiamas kritikos ir paskatinimų santykis ir kiti mokymo trūkumai gali būti kildinami iš mokymo nemotyvuotumo.

J. Kizienė, apibendrinama Phare Profesinio mokymo programos rezultatus tema „Mokymo ir mokymosi strategijos“, pabrėžia, kad mokytojai ir dėstytojai Lietuvoje motyvacijai ir motyvavimui neskiria pakankamai dėmesio (PHARE patirtis ir pamokos, 2000). Ne išimtis yra ir fortepijono mokymas.

Pastaruoju metu mokslininkai daug dėmesio skiria motyvacijos reikšmei, teorijoms bei rūšims. Butkienė G. ir Kepalaitė A. (1996), Dapkienė S. (2002) savo darbuose analizuoja veiksmus bei motyvacijos teorijas, sąlygojančias sėkmingą asmenybės brendimą; Stauskaitė J. ir Lubytė E. (2002) motyvuojančiu veiksmu įvardija mokytojo ir mokinio sąveiką meno pažinimo procese. Laužikas J. (1974) ir kt. analizuoja motyvacijos turinio požymius.

Apžvelgtos minėtų autorių studijos daugiau ar mažiau susijusios su konkrečios meno, mokslo, etc. srities motyvacijos aspektais ir jų svarba Deja, darbų, kuriuose būtų rašoma apie

mokymosi sėkmę sąlygojančius aplinkos veiksniai ir jų įtaką mokymosi motyvacijai fortepijono pamokose iki šiol aptikti neteko. Šį faktą galima traktuoti kaip aktualią **pedagoginę problemą**, kurią norint išspręsti būtina atsakyti į konkrečius klausimus, reikalaujančius specialių tyrimų:

1. Kokie aplinkos veiksniai yra reikšmingi mokymosi motyvacijai fortepijono pamokose?
2. Ar vaikui augant kinta mokymosi motyvacija ir kas ją lemia?
3. Ar galima teigti, jog moksleivių, kuriuos nuolat lydi sėkmė, mokymosi motyvacija fortepijono pamokose stipresnė, o užsibrėžti ateities planai ryškesni?

Tyrimo objektas: Aplinkos veiksniai, sąlygojantys mokymosi motyvaciją fortepijono pamokose.

Tyrimo tikslas: Nustatyti mokymosi sėkmę sąlygojančius aplinkos veiksniai ir jų įtaką motyvacijai fortepijono pamokose.

Hipotetinė prielaida: Tikėtina, kad mokymosi sėkmę sąlygojantys veiksniai įtakoja mokymosi motyvus, mokymosi rezultatus, stiprina saviugdos motyvų sistemą, formuoja ir palaiko esamą poreikį muzikavimui.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą, atskleidžiančią motyvacijos mokymuisi komponentus.
2. Nustatyti aplinkos veiksniai, reikšmingus mokymosi motyvacijai fortepijono pamokose skatinti.
3. Mokslo literatūros analizės pagrindu atlikti operacionalizaciją, parengti tyrimo instrumentą, leidžiantį įvertinti aplinkos veiksnių reikšmę mokymosi motyvacijai fortepijono pamokose.
4. Apibendrinti darbo rezultatus, pateikti išvadas.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės psichologinės, pedagoginės literatūros analizė;
2. Kiekybinis tyrimas atliktas naudojant mokinių apklausą raštu;
3. Kokybinis tyrimas apklausiant mokytojus raštu, siekiant atskleisti mokymosi sėkmę sąlygojančių veiksnių įtaką mokymosi motyvacijai;
4. Duomenų analizė, naudojant aprašomąją statistiką, pagal SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) kompiuterinės programinės įrangos aprašomosios statistikos paketą.

Darbo tikslas ir uždaviniai sąlygojo darbo **struktūrą**. Darbas susideda iš įvado, keturių dalių, išvadų, literatūros sąrašo ir priedų. Darbe pateikta: 26 lentelės, 13 paveikslų, pateikta 41 literatūros šaltinis.

Pranešimas konferencijoje magistro darbo tema. Respublikinė studentų mokslinė konferencija „Menas ir meninis ugdymas“. Pranešimo tema „Mokymosi sėkmę sąlygojantys aplinkos veiksniai ir jų įtaka mokymosi motyvacijai fortepijono pamokose“. Šiaulių universitetas, 2007–05–09.

1. MOKYMO SI MOTYVACIJA: SĄVOKOS TRAKTUOTĖ LIETUVOS IR UŽSIENIO AUTORIŲ DARBUOSE

1.1. Mokymosi motyvacijos samprata

Pedagogikos bei psichologijos literatūroje, interneto tinklalapiuose pastaraisiais metais gana dažnai sutinkame žodį motyvacija. Atrodytų, kiekvienas žino, kas yra motyvacija, dažnas yra patyręs, kaip motyvo atsiradimas ar sąmoningas suvokimas perkeičia mūsų būseną iš begalinio nuobodulio į godų domėjimąsi. Vienas pagrindinių mokyklos uždavinių yra pažadinti ar sustiprinti norą mokytis, sudaryti sąlygas mokinio dvasinių, kūrybinių, intelektinių galių išsiskleidimui, formuoti saviugdos poreikį. Šio tikslo įgyvendinimui naudinga pasitelkti psichologijos žinias, kadangi motyvacijos praradimas ar susilpnėjimas neigiamai veikia mokymosi rezultatus, mokinio elgesį, jo bendrą savijautą. Sąmoningas motyvavimo galios suvokimas, psichologinės žinios gali ypač pasitarnauti siekiant gerų fortepijono mokymo rezultatų. Daugelis fortepijono pedagogų, gebančių profesionaliai spręsti pianistinius mokymo sunkumus, pasijunta esą bejėgiai, susidūrę su mokinio abejingumu, apatija, dėmesio stoka.

Pati motyvacijos sąvoka yra hipotetinė, gana abstrakti ir ją apibrėžti nėra lengva. Motyvacija yra vidinis dalykas, todėl negali būti stebinys. Palyginimui pateikiame keletą motyvacijos apibrėžimų, remdamiesi skirtingais šaltiniais. „Motyvacija - poreikis ar troškimas, kurie teikia elgesiui energijos ir nukreipia jį į tikslą" (Stauskaitė ir kt., 2002).

Motyvacija yra viena pagrindinių šiuolaikinės psichologijos sąvokų. Nuo pirmosios XX a. pusės amerikiečių psichologai ypač domėjosi motyvacijos klausimais, tačiau išsami teorinė žmogaus motyvacijos sistema dar neegzistuoja (Pervin, 1990).

Žodis motyvacija yra kilęs iš lotyniško žodžio „movere” -judinti, skatinti. Motyvacija - tai veiksų bei elgesio žadinimas ir skatinimas, vykstantis žmogaus psichikoje. Kitaip tariant - tai elgesio, veiksų, veiklos skatinimo procesas, kurį sukelia įvairūs motyvai, motyvų visuma. Motyvacija apima žmogaus poreikius, troškimus ir įsisąmonintus norus, interesus ir polinkius, vertybes, pažiūras ir įsitikinimus. Kartais motyvacinę jėgą įgyja jausmai ir emocijos arba charakterio bruožai. Motyvacija perkelia mus iš nuobodulio į susidomėjimą, sukelia mumyse energiją ir padeda ją nukreipti viena linkme. Jos branduolį sudaro kryptingumas ir veržlumas. Mokymosi motyvacija padeda mokiniui orientuotis į tikslą, suvokti, kiek laiko reikės tikslui pasiekti, ar reikės pastiprinimo ir kokio, aktualizuoja būtinas mokslo žinias, sugebėjimus ir įgūdžius, pažadina jo jautrumą pagalbai iš išorės, turi įtakos mokymosi kokybei ir mokymosi

pasekmėms. Mokėjimas atrasti ir suformuluoti konkrečius mokymosi tikslus rodo mokinio motyvacijos brandumą.

Kadangi poreikiai ir troškimai individualūs, besikeičiantys, taigi ir motyvacija yra kiekvieno asmens individualus vidinis procesas. H. Beneschas „Psichologijos atlaso“ II -jame tome pateikia tokį apibrėžimą: motyvacija - sąvoka, kuria apibendrinami visi procesai, skatinantys veikti, siekti tikslų bei paaiškinantys individo veiksmų įvairovę. Motyvavimo procesai greičiausiai yra nuolatinio aktyvumo momentiniai pokyčiai, mat nebūna, kad žmogus nieko neveiktų, o paskui staiga išsijudintų; greičiau visuomet jis yra šiek tiek aktyvus, tik savo aktyvumą nukreipia į vidų ar į išorę (Benesch, 2001). Mokslininkai N.L. Gage ir D.C. Berlineris teigia, jog motyvacijos sąvoka plati ir aprėpia keletą terminų, kurie nusako įtaką mūsų elgesio vėžlumui ir kryptingumui. Tai poreikiai, interesai, vertybės, pažiūros, siekiai ir polinkiai. Mūsų poreikiai ir siekimas juos patenkinti yra pirmasis motyvacijos šaltinis. Motyvacija perkelia mus iš nuobodulio į susidomėjimą (Gage, Berliner, 1994).

Pedagogams svarbus pastebėjimas, kad dažnas žmogus gyvenime yra pajėgus įsidėmėti kombinacijas ar atlikti tam tikrus veiksmus, kurie jam nesisekė mokykloje. Intereso skatinamas jis gali atpažinti įvairius muzikos kūrinius, įsidėmėti jų autorius, atlikėjus ir t.t.

Motyvas - tai, kas atspindi žmogaus psichikoje vaizdo ar minties pavidalu ir nukreipia jo elgesį taip, kad būtų patenkintas tam tikras poreikis. Pavyzdžiui, jaučiantis troškulį mokinys galvoja apie sulčių stiklinę ir bėga ją nusipirkti. Pirmokas įsivaizduoja, kaip jo geru pažymiu džiaugsis mama, ir dar atkakliau mokosi pamokas.

Motyvacija apima žmogaus poreikius, troškimus ir įsisąmonintus norus, interesus ir polinkius, vertybes pažiūras ir įsitikinimus. Kartais motyvacinę jėgą įgyja jausmai ir emocijos arba charakterio bruožai.

Motyvacija sąlygoja mokymosi rezultatus, dalyvaudama pasirenkant ir įsisąmoninant konkrečius mokymosi tikslus bei būdus. Pirmųjų klasių vaikai dar nemoka iškelti sau konkrečių mokymosi tikslų. Mokytojas juos išmoko numatyti ir suformuluoti mokymosi tikslus, vadovaujantis prasmingais mokymosi motyvais. Mokinys, suformulavęs ir įsisąmoninęs mokymosi tikslą, savo valios, proto ir jausmų energiją nukreipia konkrečiam veiksmui atlikti. Motyvai sukuria bendrą nusiteikimą mokytis, o nuo tikslų priklauso, kokie bus konkretūs mokymosi veiksmi.

Mokėjimas atrasti ir suformuluoti konkrečius mokymosi tikslus rodo mokinio motyvacijos brandumą. Sąmoningi tikslai iškeliami tik savarankiškai ir valingai apsisprendžiant, laisvai pasirenkant (Butkienė, Kepalaitė, 1996).

Kiekvienas mokymosi turinys susiduria su individualia besimokančiojo asmenybės struktūra, kuri yra dinamiška, nuolat kintanti (Teppervvein, 1998). Taigi pedagogui yra būtinos

psichologijos žinios, o ypač asmenybės psichologijos pažinimas. Vienas iš asmenybės psichologijos tyrimo objektų yra motyvai, jų kaita bei motyvacijos lygmenys. Pedagogas turėtų pažinti ir įvertinti, kokie motyvacijos žadinimo principai yra svarbiausi, motyvus nuolat apgalvotai keisti, pats gerai suvokti su motyvacija susijusiais sąvokas.

Lyginant aukščiau minėtus motyvacijos apibrėžimus, galime pastebėti, jog autorių koncepcijos yra giminingos. Motyvacijos tyrimai paaiškina, kas gali pastiprinti elgesį, orientuoti į vieną ar kitą tikslą. H. Beneschas (2001), skirtingai nuo D.G. Myerso (2000), motyvacijos sąvoka įvardija visus procesus, kurie skatina veikti, tuo tarpu pastarasis autorius motyvacijai priskiria tik poreikius ir troškimus.

Kokios yra motyvų rūšys, kiek jų yra, kokia motyvų sąveika: į šiuos klausimus neįmanoma atsakyti vienareikšmiškai. Motyvacijos teoretikas F. Herzbergas suformulavo dviejų priešingų motyvacijos veiksnių teoriją. Pirmajai veiksnių grupei priskiriami pasitenkinimą sukeltantys arba motyvuojantys veiksniai, antrajai - nepasitenkinimą sukeltantys arba, kaip juos pavadino pats autorius, higieniniai. Jis siejo higieninius veiksnius su prastomis darbo sąlygomis, mažu atlygiu ir pan., t. y. su žemesniais žmogaus poreikiais, o motyvuojančius - su jausmu, kad kažko pasiekama, pripažinimu ir pan., t. y. su aukštesniais poreikiais. Kelia abejonių, ar higieninių poreikių patenkinimas laiduoja motyvuojančių veiksnių dominavimą, galbūt tik apsaugo nuo nepasitenkinimo. Pavyzdžiui, nepakankamai geras instrumentas, šaltos patalpos ir pan. gali susilpninti motyvaciją fortepijono mokymuisi, kelti nepasitenkinimą, kliudyti sumanymų įgyvendinimui, tačiau ar šių kliūčių pašalinimas garantuoja motyvuojančių veiksnių dominavimą? Daugelis muzikos mokyklų negali pasigirti gera materialine padėtimi, instrumentai dažniausiai nėra nauji, jų priežiūrai ne visada skiriama pakankamai dėmesio, šie ir panašūs veiksniai neigiamai veikia motyvaciją. Jei siekiame sustiprinti motyvaciją, suteikime galimybę pačiam mokiniui įtakoti savo mokymosi turinį ir procesą, daugiau laisvės, kuri tiesiogiai susijusi ir su didesne atsakomybe bei didesniais iššūkiais, džiaukimės mokinio pasiekimais, pastebėkime pastangas ir teigiamai jas vertinkime.

A. Maslow (1954) sugrupavo motyvus hierarchiniu principu:

- 1) fiziologiniai poreikiai;
- 2) saugumo poreikiai;
- 3) socialiniai poreikiai;
- 4) savo vertės pajautimo ir pagarbos poreikiai;
- 5) saviraiškos poreikiai.

Pagal A. Maslow teoriją, neįgyvendintas žemesnio lygmens poreikis gali likti dominuojančiu ir neleisti išsiskleisti aukštesnio lygmens poreikiui. Daugumai mokinių yra reikšmingi saugumo, teigiamos savivertės, bendravimo poreikiai. Remiantis A. Maslow teigimu,

nepatenkinę šių poreikių, mes negalime tikėtis patenkinti mokinio intelektualinius ar plėtoti jo estetinius poreikius. Fortepijono mokyme pastarieji poreikiai ypač reikšmingi, jų patenkinimas gali tapti dominuojančiu motyvacijos veiksniu. Fortepijono pedagogui ši teorija galėtų būti aktuali siekiant motyvavimo nuoseklumo: dažnai mokytojas ragina mokinį siekti aukštesnių poreikių, apeinant žemesnius, tai gali nuvilti mokinį, sumenkinti motyvaciją, o mokytojas turėtų būti tas asmuo, kuris padėtų mokytis, skatintų teigiamą savivertę.

Kad įsitikintume mokymosi motyvacijos svarba, 1 lentelėje pateikiame G. Butkienės ir A. Kepalaitės apibendrintus pasaulio mokslininkų tyrimų duomenis apie mokinių mokymąsi ir motyvaciją (Butkienė, Kepalaitė, 1996).

1 lentelė

Bendrosios atsilikimo moksle priežastys

SFEROS	PRIEŽASTYS		
	PEDAGOGINĖS	PSICHOLOGINĖS	NEUROFIZIOLOGINĖS
ASMENINĖS	Neintensyvus, paviršutiniškas mokymasis	Nėra mokymosi motyvacijos	Nusilpęs organizmas
	Pamokų praleidinėjimas, mokymosi užduočių neatlikimas	Emocijų, valios problema	Silpna nervų sistema
		Nesugeba panaudoti žinių, mąstymo, atminties, dėmesio ir kt.	Galvos smegenų žievės makro pažeidimai
TARPASME- NINĖS	Mokytojo asmenybės problemos, sunkinančios jo bendravimą su mokiniu.		
	Netikę mokymo metodai.		
	Netinkamas tėvų ar kitų šeimos narių elgesys ir gyvenimo būdas.		

Taigi, viena iš pedagogų, psichologų ir neurofiziologų pateiktų atsilikimo moksle priežasčių yra ir motyvacijos stoka.

Fortepijono pedagogams aktualios psichologės M. Hunt (1982) išvados: keletą su motyvacija susijusių veiksnių mokytojai gali keisti ir kontroliuoti. Šie veiksniai yra:

- 1) mokinių susirūpinimo lygis,
- 2) emocinis tonas,
- 3) užduoties sunkumas ir sėkmės lygis,
- 4) susidomėjimas,
- 5) rezultatų žinojimas,
- 6) įtakos ir priklausymo motyvai.

Mokinio susirūpinimo lygis susijęs su kai kuriais siekiamais tikslais, o taip pat su patiriama įtampa ir stresu. Nuosaikus susirūpinimas skatina pastangas mokytis, mokytojai gali įtakoti susirūpinimą ir atsižvelgdamas į situaciją jį sustiprinti arba susilpninti tokiais būdais: a) įspėti mokinį, kad bus vertinamas šios užduoties atlikimas arba nuraminti „iš pradžių visiems būna keblu, bet mokantis ima aiškėti“; b) pasakyti, kad ši užduotis sunki, reikalauja pastangų ir susitelkimo, arba ši užduotis sunki, bet mes dar keletą pamokų padirbėsime ir tu lengvai ją įveiksi. Fortepijono pamokos vyksta individualiai, todėl pedagogai turi galimybę pažinti kiekvieno mokinio temperamentą, polinkius, poreikius, interesus, psichologines savybes bei atitinkamai paveikti mokinio susirūpinimo lygį.

Fortepijono mokyme svarbų vaidmenį atlieka ne tik specifiniai muzikos pedagogo bruožai, kaip muzikalumas, klausa, improvizaciniai sugebėjimai, grojimo įgūdžiai, pedagoginės žinios ir kt., bet ir asmeninės pedagogo savybės, kaip pastabumas, intucija, dėmesingumas, vaizduotė, humoro jausmas, organizaciniai sugebėjimai, erudicija ir pan. Labai svarbi mokytojo pagalba, padedant mokiniams numatyti pasiekiamus ir tikroviškus tikslus, kadangi racionalus tikslo numatymas ir poreikis siekti tikslo yra stiprus motyvas. Fortepijono mokymo motyvacijai ypač svarbus repertuaro parinkimo klausimas, mokinio dalyvavimas renkant naują repertuarą. Per lengvo ar per sunkaus mokinio jėgoms kūrinio pasirinkimas neigiamai veikia motyvaciją: nėra iššūkio arba kyla pavojus savęs vertinimui.

Fortepijono pedagogui svarbu žinoti, kad mokinio pastangas veikia ir mokymosi aplinka bei tam tikros mokymosi aplinkybės. Mokytojas savo klasėje turėtų siekti sukurti teigiamą emocinę atmosferą, t.y. nuoširdžiai ir draugiškai bendraudamas su mokiniais, įgyti jų pasitikėjimą, kad mokiniai patirtų kuo daugiau teigiamų emocijų, švelnumo, meilės, nepriklausomai nuo jų gabumų, charakterio, mokymosi rezultatų. Tiesa, kartais nemalonus emocinis tonas sužadina mokinių motyvaciją atlikti sunkias užduotis, tačiau mokytojas turėtų kaip galima greičiau sugrįžti į teigiamą nuotaiką. Teigiamą ir darbiningą nuotaiką klasėje lemia ne vien mokytojo tonas, bet ir asmeninės savybės, humoro jausmas, gebėjimas nustebinti, autentiškumas, organizaciniai sugebėjimai ir kt.

Muzikos pamokos turi ugdyti ir muzikinius, ir bendruosius mokinio sugebėjimus, lavinti jo protavimą, atmintį, skiepyti drausmę ir kt.

Susitikęs su pianistu pedagogu, mažylis dažnai pirmą kartą susipažįsta su muzika. Šiuo metu jis ne tik pradeda įsisąmoninti paprasčiausias muzikines žinias, bet ir bando, kiek jo jėgos leidžia, aktyviai pasireikšti. Jei pirmosios pamokos bus neįdomios, perkrautos ar pernelyg sudėtingos, bus sunkiau sukonzentruoti vaiko dėmesį, jis praras norą skambinti, gilintis į muziką. Mechaniškai, sausai, formaliai ir be susidomėjimo išmokytą jaunąjį pianistą vėliau sunku bus grąžinti prie tikrosios muzikos. Tik suprantamos, įdomios pamokos, gera nuotaika gali duoti reikiamų rezultatų, išryškinti kartais net labai giliai slypintį vaiko muzikalumą.

Negalima per vieną pamoką mokinį apkrauti daugeliu naujų žinių. Aiškinamoji medžiaga turi būti suprantama, pati būtiniausia atitinkamam skambinimo etapui. Juk senoji išmintis sako: „mokinys ne indas, kurį reikia pripildyti, bet žibintas, kurį reikia uždegti" (Krakauskaitė, 1988).

1.2. Vidinė ir išorinė mokymosi motyvacija

Daugelis psichologų, tyrinėjančių motyvaciją, įvardija išorinius ir vidinius motyvų šaltinius (Pervinas, 1990; Myersas, 2000; Gage ir Berlineris, 1994; Jensenas, 1999). Išorinė arba neesmingoji motyvacija - noras atlikti veiksmus dėl pažadėto atlygio ar vengiant gresiančios bausmės. Vidinė arba esmingoji motyvacija - noras atlikti veiksmus dėl pačios veiklos ir būti veiksmingam (Myers, 2000). N. L. Gage ir D. C. Berlineris vengia griežtos takoskyros tarp esmingosios ir išorinės motyvacijos (Gage, Berliner, 1994).

Fortepijono mokyme svarbu mokinio gebėjimas mąstyti, vaizduotė, kūrybiškumas, todėl pedagogams ypač aktuali E. Jenseno (1999) išvada. Šio autoriaus teigimu išorinė motyvacija slopina vidinę, o tam, kad mokiniai taptų kūrybiškesni, mąšlesni, reikalinga vidinė arba esmingoji motyvacija. Atlygio sistema taip pat gali būti kliūtis vidinės motyvacijos stiprinimui, nes retai kada skatina būti kūrybišku, o tik atlikti tai, kas tinka pagal norimą elgesį. Jei pradinė motyvacija esti silpna, neesminis išorinis atlyginimas gali būti naudingas (Gage, Berliner, 1994). Fortepijono pedagogas turėtų domėtis mokinio poreikiais, interesais, juos analizuoti ir pasirinkti optimaliausią motyvavimo būdą konkrečioje situacijoje. Paprastai motyvu tampa įsisąmonintas poreikis. Motyvas padeda suvokti mokymosi prasmę, teigiamos mokymosi motyvacijos skatinimas turi įtakos mokymosi kokybei.

Vidinė motyvacija. Mokymosi, kaip ir kitokio darbo bei elgesio, motyvų prigimtis įvairi.

Kai kurie motyvai kyla iš paties subjekto. Yra poreikis suvokti, poreikis manipuliuoti, poreikis tyrinėti. Vidinė smalsumo motyvacija labai ryški ankstyvosios vaikystės metais. Vaikai ieško naujų patyrimų, mėgsta mokytis naujų dalykų.

Žmogus mėgsta tai, kas skiriasi nuo to, ką jis daro, jei tie skirtumai ne per dideli. Kai stimulai labai tolimi ir keisti, užuot domėjusis, pradedama nerimauti. Paprasčiausia smalsumą sužadinti užduodant klausimus, ypač netikėtus.

Mokymosi motyvai, nors ir kokie jie būtų, visada yra susiję su svarbiausių, fiziologinių ir aukštesniųjų, dvasinio augimo, poreikių patenkinimu. Siekiant, kad mokinys norėtų mokytis, būtų smalsus, turėtų stiprų poreikį viską suprasti mokydamasis, reikia, kad būtų patenkinti visi kiti žemesnio lygmens poreikiai, t. y., kad jis būtų sotus, saugiai jaustųsi, būtų mylimas, gerbiamas ir pats galėtų nuoširdžiai bendrauti su bendraamžiais bei kitais žmonėmis.

Kai kurie motyvai atsiranda ir keičiasi mokantis arba įsigilinus į savo elgesį ar gyvenimo būties klausimus.

Stipriausią vidinę mokymosi motyvaciją sukelia vidinis džiaugsmas, lydintis išmokimą. Tai daugelis psichologų vadina vidiniu patiprinimu. Tai yra savipildos poreikio, kaip vidinės valios ir išminties energijos skleidimosi, įgyvendinimas.

Veiksmingiausia ir prasmingiausia mokymosi motyvacija yra susijusi su gyvenimo prasmės jausmu ir pačių žmogiškiausių vertybių įsisąmoninimu. Ji kyla dvasinėje, socialinėje, kultūrinėje aplinkoje, kai visiškai įsisąmoninamas asmeniškasis patyrimas ir atsiranda galimybė savarankiškai spręsti. Tokią mokymosi motyvaciją palaiko nuolatinis konkrečių norų ir tikslų savarankiškas pasirinkimas bei įsisąmoninimas ir su tuo susijęs atsakingumo jausmas. Labai svarbu, kad vaikas pajustų, jog jis pats gali pasirinkti tikslą, dėti pastangas jam įvykdyti ir kontroliuoti, kaip pavyko veiksmai ir koks gautas rezultatas. Skirtingi tikslai skirtingai motyvuoja žmogaus elgesį. Tai, be abejo, lemia nevienodas mokymosi ir gyvenimo pasekmes.

Vaikas ieško kontaktų su kitais žmonėmis, nori su jais suartėti, reikštis šeimoje, grupėje, būti mylimas, nori užsitikrinti vienmečių pasitikėjimą. Ir suaugęs, ir vaikas nori, kad kiti jį pripažintų ir priimtų tokį, koks jis yra, nori turėti gerą vardą. Savigarbos motyvas stiprina pasitikėjimą savimi, pajėgumą, įsitikinimą, kad esi kitiems reikalingas ir naudingas.

Kai šie siekimai ribojami, išgyvenamas silpnumas, bejėgiškumas arba menkavertiškumas. Vaikas ir suaugęs žmogus bus neramus, nepatenkintas, jei negalės siekti savo svarbiausių tikslų, daryti tai, ką jis pajėgia. Šis motyvas ypač paveikus paauglystėje ir jaunystėje, kai pradedamas suvokti ir įsisąmoninti savo kūrybinis pajėgumas.

Kitas vidinis mokymosi motyvas - kompetencija. Daugeliui žmonių, o ypač pradinių klasių vaikams, malonu atlikti užduotis gerai. Kuo dažniau mokinys mato savo įgūdžių ar kitų mokymosi rezultatų gerą kokybę, tuo labiau stiprėja jo noras ir toliau gerai tai daryti. Galima tikėtis, kad ir ateityje žmogus norės savarankiškai studijuoti. Mokytojai yra pagrindiniai vaikų laimėjimų vertintojai, tačiau mokiniai supranta, kad jų vertinimas priklauso nuo informacijos konteksto ir jų ankstesnės patirties. Mokinius, kurie save tapatina su sėkmingai besimokančiais,

mokytojų vertinimas paskatina geriau mokytis. Vaikai, kurie jaučiasi kitokie, menkesni mokytojų ar tėvų akyse, nejaučia galimybės pakilti. Tokiems mokiniams mokytojai ir tėvai turėtų akcentuoti, kad jų sėkmė priklauso nuo jų pačių gabumų ir pastangų. Mokiniais, kuriems trūksta sėkmės, sumanūs mokytojai kuria ne tik sėkmės situacijas, bet ir sudaro sąlygas, kad jie patys rinktųsi užduotis, kad įrodytų sau, ką jie gali pasiekti.

Visi nori būti mylimi ir gerbiami. Dėl to mylintys, draugiški mokytojai mokiniams mielesni negu pernelyg santūrūs ir racionalūs. Tačiau reikia prisiminti, kad, susidarius tam tikrai bendravimo atmosferai klasėje, ypač paauglystės metais, dauguma moksleivių kenčia dėl konflikto tarp savo poreikių gauti gerus pažymius ir būti mylimiems. Toks konfliktas išryškėja, kai gabesnieji atsisako geriau mokytis arba, kai gavę geresnius pažymius, dirbtinai nustemba.

Kitas bendras konfliktas: priklausomumas ir nepriklausomybė. Mokiniai pasijunta blogiausiai, kai mokytojas per daug patarinėja arba kai visiškai nebesirūpina, ką ir kaip jie daro. Pagrindinis tokio vidinio konflikto požymis - nepasitenkinimas be aiškios priežasties.

Aprašyti konfliktai ir L. Festingerio (1957) atskleistas vidinis konfliktas kognityvinės nedarnos situacijomis (pavyzdžiui, kai vaikas bijo, kad jį bars tėvas už neteisingai išspręstą uždavinį ir galbūt muš, jeigu visiškai nedarys pamokų) skatina vengimo motyvaciją, ir vaikas gali pabėgti iš namų arba visai nebesimokyti.

Išorinė motyvacija. Neretai moksleiviai vadovaujasi motyvais, kurių pradžia slypi jų aplinkoje, kitų žmonių laikysenoje bei tarpusavio santykiuose. Lenkų psichologas K. Obuchovskis (1972), dalyvavęs tarptautiniuose aštuntojo dešimtmečio mokymosi motyvacijos tyrimuose, pateikia tokius duomenis.

Dauguma moksleivių mokosi todėl, kad „reikia“. „Reikia išmokti pamokas, nes liepė mokytoja“, „Reikia eiti į mokyklą, nes to reikalauja tėvai“ ir t. t. Tik pagalvojus, ką išgyvena vaikas, elgdamasis vardan tokio motyvo, galima suprasti, jog šitokia pseudomotyvacija, kilusi dėl netikusio tėvų ir visuomenės elgesio, žaloja vaiko asmenybę. Labai maža vilties, kad iš tokių moksleivių išaugs atsakingi, iniciatyvūs, išmintingi, mylintys save ir kitus žmones piliečiai. Krikščioniškosios etikos požiūriu poelgis, kylantis iš išorės paskatų, o ne iš savo vidinio jausmo ir apsisprendimo, neturi jokios moralinės vertės.

Kita dalis vaikų ir jaunimo vadovaujasi dar negatyvesniu, baimės, motyvu. Jie lanko mokyklą arba mokosi pamokas tik todėl, kad bijo būti nubausti. Tai sukelia didelę sumaištį jų jausmų pasaulyje ir neurozes bei kitokias fizines ir dvasines negalias.

K. Obuchovskis (1972) pritaria B. M. Teplovui (1971) ir kitiems psichologams, teigiantiems, kad tik tolima motyvacija - ateities, gyvenimo prasmės - teikia jėgų nugalėti kasdienius sunkumus, džiaugsmingai mokytis, augti harmoningai, dorai, išmintingai ir mylinčiai kitus žmones, laisvai kuriančiai atsakingai asmenybei, sugebančiai palaikyti harmoniją Visatoje.

Tolimi, ateities motyvai ateina į sąmonę vaikų, kurie nuo pat mažens jaučiasi lygiateisiški, vertingi ir dalyvauja suaugusių žmonių gyvenime, matydami jame nuostabaus dvasingo gyvenimo pavyzdžius, būdami džiaugsmingo, kad ir sunkaus, darbo, filosofinių apmąstymų atmosferoje. Svarbu, kad vaikas ir žaisdamas, ir mokymdamasis, ir dirbdamas jaustųsi esąs žmogus ir galėtų kiekvienąsyk žengti keturis žingsnius:

1. Įsisąmoninti save (ką jaučiu, ką ir kaip darau, ko vengiu, ką noriu toliau daryti);
2. Savarankiškai apsispręsti, ką ir kaip toliau daryti;
3. Išgyventi atsakomybę dėl savo pasirinkimo ir pasekmių;
4. Jaustis reikšmingu žmogumi, siekiančiu įprasminti save gyvenime.

L. B. Itelsono (1970) nuomone, vaikas nuolat norės mokytis tada, kai kuri nors mokymosi dalis taps jo veiklos motyvu. Tokie motyvai gali būti: 1) mokymosi rezultatai; 2) mokymosi tikslai; 3) pats mokymosi procesas.

Pirmojo tipo motyvai - tai palengvėjimo arba džiaugsmo būseną, kurią nors išmokus, pagyrimas, gera kitų žmonių nuomonė apie jį, kaip mokinį, ir kt. Mokymosi motyvai, susieti su mokymosi tikslais, yra neatskiriami nuo mokymosi turinio ir informacijos, su kuria mokiniai susipažįsta. Tokie motyvai yra siekimas įgyti žinių ir įgūdžių, išmokti naujų dalykų, siekti bendros erudicijos ir kt. Trečiojo tipo motyvams priskiriama kliūčių nugalėjimas, proto jėgų naudojimas savo sugebėjimams išreikšti. Mokytojui svarbu žinoti, kad kiekvieno tipo motyvaciją palaiko specifiniai veiksniai. Mokytojas, norėdamas paskatinti mokinį, kuris mokosi dėl konkrečių mokymosi rezultatų, gali organizuoti mokinių rungtynes, pareikšti savo nuomonę apie jo mokymosi rezultatų svarbą. Tačiau negalima pamiršti, kad pažymiai dažniausiai skatina gauti gerus pažymius, siekti tik teigiamo įvertinimo, o ne sąmoningai mokytis. Antra vertus, mokinio mokymosi motyvacijai turi įtakos tai, už ką jis gauna vienokį ar kitokį įvertinimą. Galima blogo pažymio baimė ir gero pažymio viltis. Neigiami motyvai niekada neskatina mokytis. Dėl to vaiko gąsdinimas blogu pažymiu yra visiškai beprasmis.

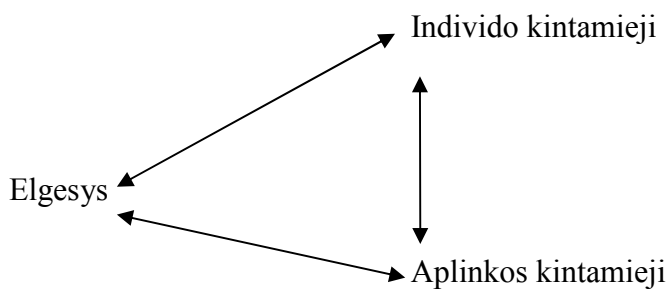
Antrojo tipo mokymosi motyvus stiprina informacija apie mokinio tikslų pasiekimo kokybę, mokinio mokymosi rezultatų reikšmę, probleminis mokymas ir visi kiti mokymo būdai, žadinantys pažinimo ir tyrinėjimo poreikius.

Kai vaikui, ypač pradinių klasių, svarbus pats mokymosi procesas, reikia meistriškai organizuoti pamokas, kuriose mokinys galėtų parodyti savo aktyvumą ir pajustų išmokimo džiaugsmą (Butkienė, Kepalaitė, 1996).

Janet Spence ir Robertas Helmreichas (1983) padarė išvadą, kad vidinė motyvacija lemia didelius laimėjimus, o išorinė motyvacija dažnai didelių laimėjimų nelemia. Spence ir Helmreichas išskyrė ir įvertino tris vidinės motyvacijos apraiškas: meistriškumą, norą dirbti, rungtyniavimą.

Būdami panašių gebėjimų paprastai daugiau laimi siekiantys meistriškumo bei mėgstantys sunkų darbą žmonės. Stebina tai, kad, Spence ir Helmreicho tyrimo duomenimis, tie, kurie yra ypač linkę rungtyniauti (o tai yra daugiau išorinis kryptingumas), dažnai pasiekia mažiau. Siekiantys meistriškumo bei darbštūs žmonės pasiekia daugiau, jei jie nėra labai rungtyniaujantys. Tiems, kurie nemėgsta siekti meistriškumo ir sunkiai dirbti, rungtyniavimo dvasia padeda pasiekti didesnių laimėjimų. Šie rezultatai iliustruoja sąveikos efektą: du veiksniai sąveikauja, jei vieno veiksnio poveikis priklauso nuo kito veiksnio poveikio. Šiuo atveju noro rungtyniauti poveikis priklauso nuo to, kiek stiprus noras dirbti ir siekti meistriškumo kartu paėmus. (Myers, 2000).

Elgesys priklauso nuo individo savybių ir aplinkos, nuo jų tarpusavio sąveikos ir nuo to, ką žmogus galvoja, kaip vertina savo paties elgesį. Toks požiūris į elgesį vadinamas abipusiu determinizmu (Bandura, 1978). Dažnai jis yra taip vaizduojamas (žr. 1 pav.) :

1 pav. Požiūris į elgesį (abipusis determinizmas)

Individo kintamieji apima ir bruožus, kurie yra stabilūs, ilgai trunkantys, ir būsenas, kurios yra trumpalaikiai ciklai. Kai kurie individo kintamieji yra išmokstami, kiti – neišmokstami. 2 lentelėje vardijami kiekvieno iš šių tipų individo kintamieji.

2 lentelė

Individo kintamieji pagal tipus

Motyvų tipai	Paprastai išmokstami	Paprastai neišmokstami
Bruožai (paprastai pastovūs)	Gerų rezultatų poreikis Valdžios poreikis Bendravimo poreikis	Potraukis tyrinėti Baimė prarasti paramą Potraukis priešingai lyčiai
Būsenos (paprastai laikinos)	Testo nerimas Smalsumas Scenos baimė	Alkis Troškulys Poreikis rūkyti

Aplinkos kintamieji yra mokyklos pažymiai ir kitos paskatos, frustracinės situacijos, aplinkos turtingumas, prieštaringos situacijos. Visa tai yra išoriniai dalykai individo atžvilgiu, bet turi įtakos elgesio veržlumui arba kryptčiai, arba ir tam, ir tam.

Individo kintamieji gali sukelti tikslingą aktyvumą. Norėdamas ko nors išmokti, žmogus intensyviai mokosi. Aplinkos kintamieji taip pat gali sukelti tikslingą aktyvumą. Galimybė gauti gerą pažymį verčia mokinį rimčiau padirbėti. Kai individo ir aplinkos kintamieji veikia ta pačia kryptimi ir sukelia elgesį, kuris veda prie to paties tikslo, galime kalbėti apie tikslinį aktyvumą. Tokiu atveju konstatuojame, jog yra stipri motyvacija.

Mums nepavyks priversti mokinius visą laiką dirbti su didžiausia motyvacija, bet mes norime juos sudominti, padaryti taip, kad jie galvotų apie darbą mokykloje kaip apie kažką svarbaus. Ir norime išvengti kitos neigiamos kraštutinybės - norime, kad mokiniai nepultų neviltin, kad dėl didelio nepasitenkinimo jie nemestų mokyklos. (Gage, Berliner, 1994).

Muzikos meno pažinimas yra ir estetinė, kūrybinė veikla, čia svarbus improvizacinis momentas, paties pedagogo gebėjimas būti kūrybišku ir entuziastingu, patirti mokymosi džiaugsmą. Fortepijono pedagogas, pažindamas ir atskleisdamas mokinio prigimtinius polinkius, interesus, gali sudaryti sąlygas muzikine veikla išreikšti savo gabumus, įprasminti mintis bei jausmus, tenkinti aukštesnius - estetinius, intelektualinius, saviraiškos poreikius. Tokiu būdu skatinama teigiama mokymosi motyvacija, kuri turi įtakos mokymosi kokybei, rezultatams, atveria naujas galimybes.

1.3. Psichologijos požiūris į mokymosi motyvaciją

Naujausios šiuolaikinės psichologijos požiūriu - žmogus yra tapsme. Žmogaus tikslai, ketinimai ir veiksmai yra už jautimiškai suvokiamos aplinkos. M.W.Huntas (1969) nurodo, jog, jei manome, kad aktyvumą žadina vidinė motyvacija, tai visai nereiškia, kad į žmogaus elgesį galima žiūrėti kaip, pavyzdžiui, į skausmo vengimą arba siekimą sumažinti įtampą. Jis stebėjo gyvūnus ir vaikus, kai šie patenkinti žaidė. Jų pasitenkinime jis išvelgė būtiną žaidimo sąlygą.

M.W.Hunto (1969) nuomone, motyvacijos esmė gali būti nesuderinamumas tarp to, kas dabar yra, ir kas gali būti suvokta. Jis sako, kad kiekvienas žmogus turi tam tikro lygmens nesuderinamumą, kuris skatina veikti. Pavyzdžiui, termometras rodo vieną temperatūrą, o iš tikrųjų ji yra kitokia. Žmogus ieško „Kodėl taip yra?“ arba „Kas gali atsitikti?“. Mokytojui svarbu, kaip jis mokiniams pristatys naują medžiagą. Kiekvienas mokinys savaip pajus, kuo nauja medžiaga skiriasi nuo ankstesnės. Kiekvieną tą nesuderinamumą reikia įveikti. Kitaip motyvuoto mokymo nebus.

Pasiekimų motyvacijos tyrimai parodė, kad individui labai svarbūs laimėjimai ir jų akivaizdi išraiška. Pastebėta, kad, jei tėvų laimėjimų motyvacija didelė, tai ir vaikų ši motyvacija didelė. Taip pat pastebėta, kad mokymosi, kaip ir kitos veiklos, motyvacija yra susijusi su vaizduote, lytimi ir santykiiais šeimoje.

J.W. Atkinsonas (1980) sako, kad žmogaus elgesys visada yra motyvuotas. Jis mano, kad reikėtų galvoti apie tai, kaip žmogus nuo vienokios aktyvumo formos pereina prie kitokios. Elgesys kaip upės srovė, kuri kinta keičiantis situacijai.

B. Weinerio (1977) atribucijos teorija teigia, kad žmogus kitų elgesį aiškina remdamasis ir asmeninėmis nuostatomis, ir socialinėmis aplinkybėmis. Žmogus dažniausiai ieško savo ir kitų elgesio priežasčių. Tam naudoja tam tikras taisykles. Nuo to, kokias priežastis priskiria savo ar kito žmogaus elgesiui, priklauso žmogaus emocijos ir pažinimas. Atribucijos teoriją mokiniai taiko dažnai: sėkmės priežasčių ieško savyje, o nesėkmės - išorėje. Būna ir kitaip. Kur ir kaip ieškoma sėkmės ir nesėkmės priežasčių, priklauso nuo ankstesnio patyrimo ir nuo to, ar vaikui augant, jį supantys žmonės adekvačiai vertino jo poelgius. Per dažna ir neteisinga išorinė kontrolė vėliau verčia mokinį savo poelgio priežasčių ieškoti išorėje, ir atvirkščiai. Be to, suaugę ir vaikai gyvena bei priiminėja sprendimus ne tuščioje vietoje, jiems turi įtakos kitų žmonių sprendimai ir elgesys.

Egzistenciniu požiūriu žmogus siekia emociškai svarbių dalykų ir turi esminius dvasinius poreikius - saviraiškos, pagarbos, meilės. Be to, jis linkęs įprasminti savo veiksmus, būsenas ir elgesį. Tai yra bendriausias motyvacijos šaltinis, būdingas ir vaikams, ir suaugusiems. Šiuos teiginius patvirtina geri mokymosi rezultatai mokyklose, kuriose vyrauja dvasinė laisvė ir tolerancija, kur atsakingos meilės ir pasitikėjimo atmosferoje nuolat bendrauja mokytojai ir mokiniai, mokykla ir šeima.

2. APLINKOS VEIKSNIAI, SKATINANTYS MOKYMOSI MOTYVUS

2.1. Ugdomoji aplinka

Mokykla. Apie mokyklos reikšmę Bendrosiose programose (1997) rašoma: "Geranoriškai bendraudama su tėvais, bendrojo lavinimo mokykla ugdo savarankų, laisvei pajėgų, atsakingai savo gyvenimą kurti gebantį žmogų. Šito siekdama ji augina tvirtus dorinius pagrindus ir savarankišką pasaulėžiūrą turinčius, visapusiškai išlavintus, bendrauti ir bendradarbiauti gebančius, pilietiškai sąmoningus, tvirto charakterio, toliau mokytis ir dirbti pasirengusius, kultūriškai ir ekonomiškai susipratusius, kūrybingus ir darnos siekti pajėgiančius jaunuolius ir jaunuoles" (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos, 1997).

Vadinasi, šeima ir mokykla yra dvi institucijos, atsakingos už jaunosios kartos parengimą savarankiškam gyvenimui, atsakingos už visuomenės ateitį. Tačiau, nors tėvus ir mokytojus jungia vienas tikslas - vaikas, augantis žmogus, būsimasis pilietis, bet mokykla yra pagrindinė socialinė veikėja, todėl ji turi išskirtinę galimybę užmegzti labai reikalingus ir reikšmingus partnerystės ryšius su tėvais. Tik bendrai dirbdami mokytojai ir tėvai galėtų:

1) patenkinti esminius vaiko poreikius: saugumo, prierašumo, orumo, meilės, dėmesio ir pagarbos; sutelktomis jėgomis puoselėti kiekvieno vaiko dvasinį komfortą, klasės, kaip bendruomenės, sveiką demokratišką atmosferą ir bendrą kūrybišką visos mokyklos klimatą;

2) padėti vaikui save realizuoti, tapti pasaulio piliečiu; išmokyti branginti gyvenimą, sąmoningai pasirinkti veiklą, tikslus;

3) sudaryti prielaidas vaikui pažvelgti į save ir iš savęs pažinimo sukurti savo vertybes;

4) atskleisti vaiko pašaukimą, kad jis gebėtų išgirsti savo vielinį balsą, išbandytų savo gebėjimus, žinotų, ko gyvenime norėtų siekti ar nuveikti;

5) išmokyti vaiką kontroliuoti savo poreikius ir norus, veiksmus ir impulsus, charakterio savybes. Joks jaunuolis negalės tikėtis daug pasiekti, jei rūpestingumas ir kruopštumas netaps jo gyvenimo įpročiu;

6) teisingai suprasti mokslo reikšmę gyvenime ir ugdyti įsitikinimą, kad ateitis be mokslo bus pražūtinga, kad neišsilavinęs žmogus pasmerkia save antrarūšiškumui.

Iš tikrųjų dabartinis laikotarpis kelia mokyklai ir šeimai labai daug uždavinių, problemų ir jas išspręsti bus galima tik bendromis jėgomis. Nei mokykla, nei šeima negali kaltinti viena kitos dėl iškylančių problemų, negali perkelti atsakomybės viena kitai, negali delsti jas sprendamos, negali knaisiotis viena kitos klaidose. Ir tik nuo to, kiek vaikai šeimoje ir mokykloje

bus vertinami ir mylimi, kiek jie jaus suaugusiųjų rūpinimąsi, kiek jie bus išmokslinti ir išauklėti, priklausys ne tik jų, bet ir visuomenės ateitis (Dapkienė, 2002).

Mokytojo veikla. Siekiant, kad būtų plėtojami mokinių muzikinio mąstymo, jų muzikinės kultūros gebėjimai, būtina, kad mąstymo gebėjimai kuo ryškiau skleistųsi muzikos mokytojo pedagoginėje veikloje. Mokytojas, žvelgiant į jį ne vien kaip į informacijos nešėją, bet ir kaip asmenybės kūrėją, buvo ir bus pagrindinis ugdymo veikėjas. Koksai mokytojas, tokia ir mokykla. Tikras mokytojas yra tas, kuris yra ryški asmenybė, gerai išmananti ugdymo turinį bei procesą. O svarbiausia asmenybėje - dvasia. "Turėk dvasią ir mokėk ją ugdyti" - taip senovėje išminčiai apibūdindavo ugdymo meną. Aukšto profesionalumo muzikos mokytojai pasižymi reikalingomis mokytojui asmenybės savybėmis, atsidavimu savo darbui, meile muzikai ir mokiniams. Neretai net ir nepalankiomis visaverčiam ugdymui sąlygomis - iš esmės scientistiškai orientuoto muzikinio ugdymo turinio bei klasikinio autoritarinio ugdymo proceso pobūdžio sąlygomis - jie pasiekia gerų muzikinio ugdymo rezultatų.

Tai, kad pedagogo darbas yra kūrėjo, be to, menininko darbas, pastebėjo jau graikai. Platonas tvirtino: jeigu žmogus ne muzikas, jis negali būti mokytojas. (Apie tai, kas yra muzikantas, muzikas, kalbėsime vėliau). Aristotelis tą pačią mintį pasakė kitais žodžiais: pedagogiką išmano tas, kas išmano meną. Verta dėmesio ir kita Aristotelio mintis: geras tas mokytojas, kuris turi teisingą ugdymo idėją ir disponuoja atitinkama ugdymo technika. Anot M.Aurelijaus, žmogus vertas tiek, kiek vertas jo tikslas. Visų šių minčių moto: pedagogas - tai asmenybė, menininkas, turintis svarbų tikslą ir gebantis išmintingai ir kūrybingai jį siekti. Svarbiausia žmoguje - dvasia. Dvasingumo ugdymas yra bendras mokyklų uždavinys. Be dvasios darbo, jos "dalyvavimo" muzikinio mąstymo pagrindu ir būdu mokantis muzikos, jos technologijų, mes visada atsiduriame pseudougdymo pinklėse; tuomet apie asmenybės ugdymą, visavertį auklėjimo meną (muzikinį auklėjimą) sunku kalbėti. Nes mokytojas veikia vaiką ne tiek tuo, ką jis kalba ir daro, ko reikalauja, kiek tuo, koksai jis yra.

Tikras auklėtojas (mokytojas, dėstytojas) yra tas, "kuris ne sukausto, o išlaisvina, ne gniuždo, o kelia, ne gromuluoja, o formuoja, ne diktuoja, o moko, ne reikalauja, o klausia, išgyvena kartu su vaiku daug įkvėpimo minučių, ne sykį sudrėkusiomis akimis sekdamas angelo kovą su šėtonu, kurioje nugalė šviesusis angelas" (Rinkevičius, 2002).

Muzikantas - tai muzikos atlikėjas, muzikos kūrėjas, o muzikas - tai muzikos specialistas (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1993). Mokytojus rengiant, šie terminai naudojami iš esmės kaip sinonimai: muzikos mokytojas - tai muzikuojantis specialistas, muzikas, muzikos mokovas ir žinovas; tai ir muzikantas, ir muzikas.

Neginčijama tiesa: muzikos mokytojas privalo būti savo dalyko specialistas, t.y. sugebėti kokybiškai atlikti muziką ir būti jos geras žinovas. Mokykloje mokytojui svarbiau

"praktiškesnis" " dalykas - gebėjimas žymiai paprastesniems natų tekstams suteikti profesionalią meninę "prabą", savarankiškai greitai ir lengvai bei tikrai meniškai pateikti pamokoje paprastą dainelę, išraiškingai pagroti, padainuoti instrumentinio kūrinio temas, jas suprantama mokiniams kalba komentuoti, organizuoti mokinių muzikines improvizacijas, rodyti mokiniams muzikos kūrimo "mažus stebuklus".

A. Piličiausko (1992) nuomone, meninių pergyvenimų išraiška – lyg savotiška dvasinė išpažintis, neretai iššaukianti, ypatingai pradiniam mokymosi etape, jaudinimosi būseną. Ši barjerą galima peržengti tik esant geranoriškumo ir pasitikėjimo atmosferai tarp pedagogo ir mokinių. Mokytojas turi atverti ugdytiniam savo dvasinį pasaulį, nustatydamas meninį vaizdą ir asmeninę kūrinio prasmę. Tai reikalinga mažiausia dėl dviejų priežasčių – mokytojas parodo savo atvirumą, moksleiviai mato vieną iš galimų meninio pažinimo pavyzdžių. Mokytojas, niekada nerodantis savo meninio pažinimo rezultatų daro rimtą metodinę klaidą. Jis reikalauja, kad mokiniai atvertų savo vidinį pasaulį, o pats tuo metu lieka lyg apsirengęs šarvais. Tokiose situacijose prašymas žodžiais išreikšti savo meninį vaizdą neduoda rezultatų – mokiniai lieka nebylūs. Tokie muzikos pažinimo metodai priartina prie muzikos esmės pažinimo, dvasinio pasaulio (Пиличяускас, 1992).

Fortepijono (ir ne tik fortepijono) pedagogikoje neretai minimas ir praktikoje naudojamas vadinamasis muzikos kūrinio eskizinio parengimo (išmokymo) metodas. Tai vienas - ne pagrindinis, o papildomas - muzikanto akademinio repertuaro (grojimo, dainavimo, dirigavimo) mokymosi būdų, kai kūrinys nėra "nušlifuojamas" iki besimokančiajam įmanomo atlikimo tobulo, kurį būtų galima demonstruoti akademiniam koncerte. Kūrinio tam tikras techninis neužbaigtumas nereiškia, kad jis gali būti atliekamas neatsakingai, atmetinai, be būtinosios meninės kokybės. Kūrinio mokymasis užbaigiamas, kai mokinys jį iš esmės įvaldė, t.y. sukūrė (atkūrė, perkūrė) kūrinio meninį turinį, perprato formas, stiliaus ypatumus, pasiekė meninio interpretavimo įtaigumo, nors ir ne iki galo įveikė kai kuriuos techninius atlikimo nesklaidumus, kurie nedaug tesukliudė susidaryti atlikėjui bendrąją kūrinio meninę koncepciją.

Apie šio darbo metodo naudojimo tikslingumą rengiant muzikos atlikėjus ne kartą rašė įžymūs pianizmo ir pianizmo pedagogikos meistrai - F.Listas, A.Korto, A.Buasjė, P.Pabstas ir kt. (Rinkevičius, 2002)

Dažniausiai mokinių jėgos ir didžiama laiko skiriama skrupulingam programų parengimui atsiskaitymams, egzaminams, koncertams. Susiklosto situacijos, kai specialybės užsiėmimuose per visus mokslo metus be galo tobulinama keletas pjesių, siekiant "sublizgėti" atvirame koncerte arba egzamine. Mokiniai per metus suspėja praeiti nepaprastai mažai kūrinų ir neišmoka savarankiškai dirbti, mokydami skaityti natų tekstą (Осипова, 1976).

J. Kievišas (2000) teigia, kad būtina ugdymą grįsti vaikui aktualia, į raišką orientuota veikla ir vertinti ją kaip savirealizacijos būdą, kartu visą meninio ugdymo procesą paverčiant savirealizacijos procesu bet kuriame amžiaus tarpsnyje. Tai reiškia, kad pedagoginis procesas perorientuojamas tiesiogiai į vaiko kultūros ugdymą. Pedagoginiame procese vaiko savirealizacijos esmę lemia ne tai kokios jam žinios teikiamos, o tai, kaip pedagoginiame dialoge sužadinama, atveriami jo paties kultūra, t.y. jo sąmonės į raišką orientuotos veiklos kokybė (Kievišas, Gaučaitė, 2000).

Mokytojo profesinės kompetencijos ašį sudaro gebėjimas save realizuoti muzikos pedagogikoje. Todėl, rengiant specialistą, nepakanka, rengti jį kaip pedagoginės veiklos "komponentų" - muzikos ir psichopedagogikos žinovą ir mokovą. Jau studijų metais jis privalo įgyti savirealizacijos muzikos pedagogikoje patirties, be kurios sunkiai įsivaizduojama tikroji muzikos pedagogikos specialisto kompetencija. Ši patirtis turėtų būti įgyjama muzikos pedagogikos studijose ir ilgalaikėje bei sistemingoje pedagoginėje praktikoje (Rinkevičius, 2002).

2.2. Šeimos aplinka

Vaiko kelias į gyvenimą prasideda tėvų namuose. Jis kasdien regi aplink save realią tikrovę ir pats joje dalyvauja perimdamas iš tėvų įvairias elgesio, veiklos, charakterio savybes. Darnus šeimos funkcionavimas galimas tada, kai kiekvienas jos narys atlieka vaidmenis, atitinkančius savo priedermes, poreikius, pareigas ir teises. Žiūrint į ateitį, tėvų tikslas - mokyti vaikus jausti, mąstyti, ieškoti ir atrasti ne tik teisingą, bet ir humaniškiausią sprendimą įvairiais gyvenimo klausimais, tobulinti jų prigimtį, ugdyti asmenybę, konstruktyviai bendrauti ir bendradarbiauti, remtis bendražmogiškomis vertybėmis, tikslingai ugdymo požiūriu organizuoti savo bei vaikų gyvenimą ir elgesį.

Šeima ir mokykla - dvi institucijos, vieningai (kartais ir skirtingai) veikiančios jaunąją kartą. Mokyklos atžvilgiu šeima yra pirmoji ir svarbiausioji auklėjimo grandis su skirtingomis auklėjimo sąlygomis, struktūra ir galimybėmis. Auklėjimą šeimoje reikėtų suprasti kaip asmenybės ugdymą: nuo gimimo vaikas bendraudamas su tėvais ir kitais šeimos nariais, perima jų vertybes, mokosi suprasti socialinę aplinką, leidžia laisvalaikį, atlikdamas tam tikras pareigas mokosi pareigingumo ir atsakomybės, stebėdamas tėvų elgesį kaupia savąją gyvenimo patirtį, t.y. socializuojasi.

Tėvams priskiriama daug socialinių vaidmenų. Jie šeimoje:

- 1) įkvėpėjai ir drąsintojai;
- 2) padėjėjai ir palaikytojai;

- 3) stebėtojai ir vertintojai;
- 4) valdytojai ir pavaldiniai;
- 5) vykdytojai ir patarėjai;
- 6) planuotojai ir organizatoriai;
- 7) iniciatoriai ir dalyviai;
- 8) režisieriai ir artistai;
- 9) tyrėjai ir diplomatai;
- 10) pedagogai ir psichologai;
- 11) psichoterapeutai ir teisininkai;
- 12) ekonomistai ir virėjai;
- 13) visada improvizatoriai, nes gyvenimiškos situacijos du kartus nesikartoja, nors ir kaip monotoniškai ir pastoviai slinktų šeimos gyvenimas.

Vadovavimas vaiko socializacijai - nuolatinis eksperimentas ir nuolatinis darbas be išeiginių dienų, reikalaujantis tėvų proto, žinių, jausmų, nuolatinės įtampos, pasiruošimo daryti sudėtingus sprendimus. Tam reikalingos žinios, aukšta pedagoginė etika ir pedagoginė kultūra, kurios, deja, daugeliui šeimų trūksta.

Tiek šeima, tiek ir mokykla ugdo tą patį vaiką. Todėl būtinas ir vienodais reikalavimais pagrįstas pedagoginis veikimas. Žinant, kad tėvai neturi pakankamai žinių, nežino konkrečių mokyklos tikslų ir uždavinių bei veiklos kryptių, būtinas pastovias ir sistemingas tų reikalavimų aptarimas. Ir čia pirmumas arba vadovo vaidmuo priklauso mokyklai ir būtent mokytojui (Dapkienė, 2002).

Šeima yra artimiausia socialinė aplinka, kurioje jis praleidžia daugiausiai laiko. Todėl tiek šeimos ekonominės, tiek kultūrinės sąlygos, tradicijos, dvasinio gyvenimo poreikiai ir stilius iškart formuoja vaiko nuostatas, interesus tiek mokymuisi, tiek bendravimui su mokytojais ir santykiui su pačia mokykla. Vaikai išmoksta elgtis ir veikti, suvokdami šalia esančių asmenų veiklą ir elgesį, klausydamiesi kitų kalbų ir patys veikdami bei elgdamiesi. Vaikai išmoksta elgtis mėgdžiodami kitus, tapatindami save su kitais. Todėl didelę reikšmę turi tėvų asmeninis pavyzdys, kiekvieną kartą pasakytas žodis, parodytas elgesys, kalbos tonas. Tyrime „Mokinių vertinamieji emociniai santykiai su aplinka“, kurį aprašė T. Stulpinas, išaiškėjo, jog aukščiausiu pavyzdžiu mokiniai laiko gimines (iš to skaičiaus šeimos narius). Tai rodo labai svarbų mokinių ir šeimos narių ryšį (Stulpinas, 2001).

Šeima tampa svarbiu socialiniu veiksniu dar ir dėl to, kad nuolat vaikui teikia socialinį palaikymą. J. Buzaitytės - Kašalynienės straipsnyje „Socialinis palaikymas ir sėkmė mokykloje“ aprašytas tyrimas, kuriame aiškintasi, ar socialinis palaikymas turi įtakos moksleivio pažangumui, lankomumui ir elgesiui mokykloje. Gauti rezultatai parodė, kad socialinis

palaikymas turi tiesioginį ir netiesioginį poveikį vaiko elgesiui. Jausmas, kad esi palaikomas, ir ištekliai, kuriuos jis gauna iš globėjiškų santykių, prisideda prie sėkmės mokykloje. Jie gerina tiek pažangumą, tiek lankomumą, tiek gerą elgesį mokykloje, t.y. tuo moksleiviai geriau mokosi, mažiau praleidžia pamokų ir turi mažiau elgesio problemų, vadinasi, kartu didina tikimybę, kad moksleivis išies iš mokyklos ją baigęs. Be to suaugusių šeimos narių socialinis palaikymas sustiprina pasitikėjimą savimi, skatina imtis sudėtingesnių veiklų ir užduočių, kurioms reikia daugiau jėgų, didesnių valios pastangų, kūrybiškumo, gebėjimą įveikti sunkumus, spręsti mokykloje kylančias problemas, gerina akademinius pasiekimus, taigi sudaro vaikams tinkamas prielaidas patirti akademinę sėkmę. Taigi šeima, teikdama socialinį palaikymą, patenkina vaiko bendravimo, savarankiškumo, laisvės pripažinimo poreikius, kurie yra labai svarbūs moksleivio sėkmingam mokymuisi (Buzaitytė-Kašalynienė, 2005).

Šeimos nariai parodo savo požiūrį į mokyklą, pedagogus ir pedagoginį darbą. Moksleivis tai iškart pastebi ir girdėdamas teigiamą mokyklos vertinimą, atitinkamai elgiasi. L.Jovaiša teigia, kad jei tėvai vertina mokyklos vaidmenį, šie vertinimai turi įtakos ir vaikų požiūriui į mokymąsi ir mokyklinį režimą vystytis. Parodydami teigiamą požiūrį į mokyklą, jie vykdo pedagogų reikalavimus. Pirma, jie aprūpina moksleivį tinkama apranga, mokymosi reikmenimis ir lėšomis. Be to yra iškart sudaromos palankios sąlygos namuose tinkamai ruošti namų darbus. Tėvai nuolat lankosi mokykloje, teiraujasi, kaip sekasi jų vaikui. Moksleivis yra nuolat skatinamas atlikti namų darbus, yra tikrinama, kaip tai atliekama. Tai matydamas moksleivis stengiasi mokytis, atidžiai atlieka namų darbus ir visada siekia gerų rezultatų, nes supranta, jog jo šeimoje mokslas yra labai vertinamas. Toks tėvų mokymosi skatinimas turi labai svarbų vaidmenį (Jovaiša, 1993).

Šeimos darma dar vienas svarbus veiksnys, kuris lemia moksleivio sėkmingą mokymąsi. Buvo nustatyta, kad nedarniose šeimose moksleiviai yra labiau nedrausmingi, mokosi silpniau. Be to, anot P. Dereškevičiaus, šeimos nedarnumas skatina vaikų mokyklos nelankymą. Atliktas tyrimas, kuriame aiškintasi, dėl kokių priežasčių moksleiviai mažiau mokosi ir nelanko mokyklos. Buvo tirti Vilniaus ir Vilkaviškio mokyklų 392 nelankančiųjų sąrašai. Gauti rezultatai parodė, jog daugiau kaip pusė nelankančių vaikų gyveno su abiem tėvais, net ketvirtadalis šeimų, kuriose gyveno nelankantys mokyklos vaikai, buvo nedarnios. Nedarniose šeimose vaikai tampa sunkiai auklėjami, kadangi tėvai nelabai rūpinasi vaikų gerove, kartais net pateisina tokį vaikų elgesį.

Nedarni šeima nesukuria palankaus klimato, kuriame vaikas galėtų gerai vystytis, dažniausiai nesugeba aprūpinti vaiką mokymosi reikmenimis, rodyti vaikui savo pagarbą mokslui ir išsimokslinimui, socialiai palaikyti vaiką. Dėl to kenčia moksleivio mokymasis, nes jis nebetampa svarbiausiu vaiko siekiu.

Taigi, tiek pati šeima, tiek šeimos darna yra veiksniai, kurie turi labai didelę įtaką moksleivio geram mokymuisi. Tame pačiame tiriamajame darbe „Nesėkmingo mokymosi mastai ir priežastys“, net 15% moksleivių įvardijo, jog jiems mokytis nesiseka dėl esančių blogų santykių šeimoje (Dereškevičius, 2001).

2.3. Bendraamžių įtaka

Paauglio asmenybės formavimuisi didelės įtakos turi tam tikra aplinka, kuri jį supa. Vienas iš tokių aplinkos veiksnių yra bendraamžiai, kurie turi įtakos formuojantis paauglio asmenybei.

Anot R. Žukauskienės (1996), asmeninis tapatumas sėkmingai pasiekiamas tada, kai tampama visiškai funkcionuojančia asmenybe. Paauglystė - tai laikas tokiam tapatumui pasiekti. Todėl labai dažnai paauglys yra linkęs eksperimentuoti naujomis idėjomis, siekia pažinti skirtingus gyvenimo aspektus. Tapatumo jausmas leidžia pamatyti save tokį, koks esi. Tapatumo paieška ypač pasidaro aktuali būtent paauglystėje, siekiant identifikuoti save suaugusiųjų visuomenėje (Žukauskienė, 1996).

Žmogų augti skatina ir tam sąlygas sudaro besąlygiškos pagarbos nuostata, t.y. vertinantis, ne smerkiantis ar teisiantis, bet priimantis požiūris į jo jausmus, poreikius, norus, jo pasirinktas vertybes, tokioje aplinkoje žmogus vis labiau tampa pats savimi. Todėl tapumo procese į paauglį reikia žiūrėti kaip į unikalų, nepakartojamą ir besąlygiškai vertingą. Nes tik pozityvi pažiūra visada suteikia jėgų veiklai.

Kaip bebūtų gaila, tačiau ne visi paaugliai turi unikalią ir tik jiems patiems būdingą vertybių sistemą. Labai dažnai pasitaiko taip, kad dauguma paauglių kartoja savo tėvų pažiūras, vertybes bei įsitikinimus, kurie, paprastai, yra gynybiški. Dažnai šie paaugliai iškreipia realybę, kuria tam tikrus stereotipus bei ribotus problemų sprendimo būdus.

Dar vienas paauglio tapatumo variantas yra neigiamas identiškumo krizės sprendimo būdas, kai paauglys renkasi negatyvų tapatumą. O tai parodo, kad jis nebegali atlikti vaidmenų, kurių iš jo tikisi tėvai, visuomenė, jis elgiasi priešingai, negu yra iš jo reikalaujama (Lepeškienė, 1996).

Paauglių draugystės raida skirstoma į tris etapus:

1. 10-11 m. vaikai arba jaunesnieji paaugliai pradeda draugauti žaisdami. Ir labai dažnai pasitaiko taip, kad jų draugystė nenutrunka net pakeitus mokyklą;
2. 14-15 m. šio amžiaus paauglių draugystę sieja abipusis pasitikėjimas, nuoširdumas, o nepriimtinos - atstūmimas bei išdavystė;
3. 18 m. jų draugystę sieja bendri interesai.

Paauglių tapsmui bendravimas bendraamžių grupėje yra labai svarbus įgyjant socialinę patirtį, laisvėjant nuo šeimos, formuojant individualią pažiūrų sistemą. Nepriimtas į grupę paauglys – izoliuotas ir atstumtas – patiria neigiamų emocijų, išgyvena žemą savęs vertinimą ir pan. Todėl labai svarbu yra išryškinti teigiamas jo savybes, ugdyti jo pasitikėjimą savimi, ir ruošti integracijai bendraamžių grupėje (Žukauskienė, 1996).

Tyrinėjant grupės įtaką paaiškėjo, kad tada, kai esama stebėtojų ar bendradarbių, gali padidėti jaudulys ir dėl to geriau atliekamos lengvos, o blogiau sunkios užduotys. Kai žmonės suvienija pastangas bendram grupės tikslui, gali išryškėti socialinio dykinėjimo reiškinys, t. y. vieni naudojami kitų grupės narių pastangomis. Jeigu grupės patirtis sužadina žmones ir sudaro sąlygas jų anonimiškumui, tai jie mažiau save įsisąmonina bei riboja. Diskusija grupėje tarp bendraminčių dažnai lemia grupės poliarizaciją – sustiprina grupėje vyraujančias nuostatas. Didelė yra ne tik grupės, bet ir asmens galia. Net nedidelė mažuma, ypač kai ji tvirtai laikosi savo pažiūrų, kartais daro įtaką grupei (Myers, 2000).

Apibendrinant galima teigti, kad bendraamžiai yra vienas iš veiksnių, darančių nemažą įtaką paauglio socialiniam gyvenimui, mokymosi motyvams.

2.4. Sėkmės situacija - esminis mokymosi motyvacijos komponentas fortepijono pamokose

Sėkmės išgyvenimas - itin svarbus veiksnys, galintis sustiprinti laimėjimo motyvaciją. Sėkmės išgyvenimas stiprina mokinio pasitikėjimą savimi, be kurio fortėpionų mokyme neįmanoma nei kūrybinė iniciatyva, nei fizinė (rankų) laisvė. Tinkamas užduoties sunkumo laipsnis ir įdėtų pastangų kiekis laiduoja sėkmę, o šios pusiausvyros pažeidimas gali turėti daug neigiamų ir ilgalaikių pasekmių. Sėkmės išgyvenimas ir pasitikėjimas savimi sukuria tam tikrą psichologinį foną, kuris ypač svarbus ruošiantis viešiesiems pasirodymams, padeda išvengti perdėto nerimo ir scenos baimės.

Pasak A. Piličiausko (1987), neigiamų emocijų (baimės, nepasitikėjimo savo jėgomis) reikėtų vengti, nes klausytojas atlikėjo veide nori matyti vakaro šeiminko, pakvietusio maloniai pabendrauti, būseną. Beveik visi atlikėjai, išeidami į sceną ir koncertuodami, jaudinasi. Tai natūrali būseną, sutelkianti kūrybines jėgas. Tačiau esama nemažai tokių atvejų, kai jaudinimasis virsta scenos baime, kuri kartais niekais paverčia kruopštų ir ilgalaikį darbą. Baimę jaučiantis atlikėjas dažniausiai nesugeba perteikti vizualios meninės interpretacijos. Kai atlikėjas su baime išsina į sceną, nukenčia jo techninio ir meninio meistriškumo lygis. Ši nesėkmė savo ruožtu dar labiau padidina nepasitikėjimą savo jėgomis. Gaunasi uždaras ratas. Atlikėjas, patekęs į šį sūkurį, stengiasi greičiau baigti savo pasirodymą ir ištrūkti iš scenos. Jeigu atlikėjas sutelktų

didesnį dėmesį į kūrinio meninį vaizdą, gyventų meninių emocijų logika, jo galvos smegenų žievėje susidarytų naujas jaudinimo židiny, kuris, priklausomai nuo jo stiprumo, natūraliai slopintų scenos baimę. Sėkmės atveju pražūtingoji atlikėjo baimės būseną galėtų transformuoti į pageidaujamą jaudinimąsi. Taigi emociingas loginis muzikos pažinimas, dėmesys jos suvokimui ne tik šalina baimės jausmą, bet ir priartina atlikėją prie muzikos fenomeno (Piličiauskas, 1987).

Visiems puikiai žinoma, kad daryti tai, kas įdomu, visuomet maloniau. Be to, interesas padeda sukaupti dėmesį, didina mokymosi tempą ir kokybę. Sužadinti ar stiprinti esamą mokinio susidomėjimą bei smalsumą yra ir motyvacijos tikslas, ir rezultatas.

Siekimas yra nuolatinis procesas. Mokinys, kaip ir suaugęs žmogus, nori matyti savo laimėjimų rezultatą - ne tik siekti, bet ir pasiekti tikintis, kad jis nebus blogesnis už numatytą. Laimėjimų motyvacijai priklauso viltis arba lūkestis, kad tikslas bus pasiektas be nesėkmės. Dėl to laimėjimo motyvacijai būdingos sėkmės vilties ir nesėkmės baimės emocijos. Vaikas, kuriam sekasi ir kurio veikla sėkminga, supranta, kad tai priklauso nuo jo aktyvumo, įdėtų pastangų. Žinodamas ryšį tarp savo pastangų ir rezultatų, ateityje jis gali labiau pasistengti, kad pasiektų tikslą. J. W. Atkinsono (1980) laimėjimų motyvacijos teorija teigia, kad mokiniai su aukšta laimėjimų motyvacija bus labiau motyvuoti per situacijas, kai bus ne daugiau kaip 50% sėkmės. Pasak D. Berlinerio (1994), aukščiausia motyvacija išryškėja visiškai neapibrėžtomis naujomis situacijomis. Tyrimai rodo, kad dažnos nesėkmės sukelia nesėkmės motyvaciją, susijusią su nuolatine nesėkmės baime. Tai labai susilpnina mokinio norą mokytis. Tada geriausia pirmoji pagalba vaikui - leisti patirti sėkmę.

Vertindamas savo veiklą, žmogus ieško sėkmės ar nesėkmės priežasčių. Vienas jų priskiria išorinėms sąlygoms, kitas - vidinėms. Vaikas anksti (apie šeštuosius gyvenimo metus) pamato, kad sunkesniai uždaviniai įveikti reikia daugiau pastangų.

Kuo sunkiau įžvelgti užduoties sudėtingumą, tuo sunkiau numatyti, ar bus galima ją įveikti. Mokykloje tokių uždavinių neretai pasitaiko. Mokiniui tenka greitai susitelkti netikėtam uždavinio sprendimui, susidoroti su juo nepaisant jo patrauklumo. Ne viskas įdomu, ką reikia išmokyti ar išspręsti, todėl vaikui tenka pridėti nemažai savo vidinių pastangų, darbštumo.

Ar darbas sėkmingas ar nesėkmingas, mokinys gali suprasti tik palygindamas savo rezultatus su kitų mokinių, dirbusių panašiomis sąlygomis, rezultatais. Tada vaikas sėkmės ar nesėkmės priežastimi laiko savo vidines psichines ypatybes arba išorines sąlygas. Mokinys, kuris dažnai savo nesėkmę priskiria išorinėms priežastims (pavyzdžiui, uždavinio sunkumas, atsitiktinumai), vis labiau nepasitiki savo sugebėjimais, vidinėmis psichinėmis jėgomis. Tai labai silpnina jo mokymosi motyvaciją, pasitikėjimą savo jėgomis ir, aišku, viltį, kad darbą lydės sėkmė. Sumanūs mokytojai ir tėvai (parinkdami uždavinius, diferencijuotai vertindami, saikingai

pagirdami nors ir dėl mažos sėkmės) gali padėti mokiniui kitaip pažvelgti į save, savo galias, pakilti mokytojo, draugų ir savo akyse. Tai labai svarbu vaiko tolesniam mokymuisi.

Fortepijono mokyme ypatingas vaidmuo tenka savistabai. Pedagogas turėtų gebėti stebėti ir vertinti savo darbo kokybę bei rezultatus, o taip pat skatinti mokinį pastebėti ir aptarti savo skambinimą ar kitą veiklą. Savistaba ypač svarbus tobulėjimo veiksnys. Teigiamas reiškinys, kai savo mokymosi rezultatą mokinys aptaria su mokytoju ir šis aptarimas vyksta prieš sužinant pažymį. Aptarimas turėtų būti kiek galima tikslesnis, konkretesnis; grįžtamasis ryšys ir savistaba yra labai svarbūs motyvacijos veiksniai.

Nerealizuotas poreikis daryti įtaką taip pat gali būti viena iš motyvacijos sutrikimo priežasčių. Galios pojūtis skatina savarankiškumą, poreikį kurti asmeninę vertybių skalę. Jei mokinys nesijaučia galįs įtakoti mokymo turinį ar procesą, dažnai nusivilia veikla, tampa pasyvus ir apatiškas, jaučiasi auka, mėgsta atidėlioti ir vilkinti. Galios pojūtis susijęs su sėkmės išgyvenimu, pojūčiu, kad paties mokinio pageidavimai, iniciatyva šį tą reiškia, todėl fortepijono pedagogas turėtų suorganizuoti sėkmę, nurodyti kelius, kaip pasiekti rezultatą, aptarti, ko norėtų pats mokinys, dažnai keisti užduotis, girti pastangas, supažindinti mokinį su laiko vilkinimo pasekmėmis, galima sudaryti sąrašą užduočių, kurias turi atlikti ir leisti rinktis kiekį bei eiliškumą, visuomet klausytis, ką mokinys nori pasakyti, sudaryti sąlygas klausti ir diskutuoti.

Santykis tarp motyvų ir veiklos sėkmės galimybių atsispindi mokinio išgyvenimais. Dažniausiai išgyvenimai pasireiškia dar prieš įvertinant savo veiksmus protu ir turi įtakos mokymuisi. Tichomirovas O. (1971) įrodė, kad stipriausios emocijos būna, kai vadovaujama išoriniu arba siaurų rezultatų, vidiniu mokymosi motyvu. Kuo motyvacija brandesnė, tuo emocijos santūresnės.

Sėkmingam ir sparčiam mokymuisi būtinas emocinis komfortas ir tam tikra emocijų sankaupa. Tai mažas jaudinimasis, susijęs su konkrečiu noru pasiekti tikslą ir atsakingumo jausmu, pasitikėjimas savo jėgomis, tikėjimas savo sėkme ir abejojimas, žadinantis mąstymo bei veiksmų savikontrolę, ir vidinis atlikimo bei išmokymo džiaugsmas. Vaiko noras mokytis stiprėja, kai:

- mokykloje jauku ir malonu;
- jis nepavargsta ir visada darbingas;
- per pamokas patiria sėkmės ir bendradarbiavimo džiaugsmą;
- vis nauja mokymosi medžiaga ir patraukli mokymosi forma patenkina jo smalsumą.

Tuomet bręsta ir mokymosi motyvacija. Nesėkmės, neadekvatūs mokytojo vertinimai, meilės stoka sukelia vengimo motyvaciją ir susilpnina vaiko norą mokytis.

Tyrinėjant moksleivių mokymosi motyvaciją, skiriamos dvi jos dalys: turinio ir dinaminė.

Psichologai motyvų sistemoje (Laužikas, 1974) skiria tokius motyvacijos turinio požymius:

- asmeninė mokymosi prasmė, susijusi su noru mokytis;
- mokymosi motyvo turinys ir jo vieta bendrojoje asmens motyvacijos sistemoje;
- motyvo veiksmingumas, susijęs su savarankišku atsiradimu bei pasireiškimu;
- motyvo įsisąmoninimo laipsnis ir mokymosi motyvo išplitimas į kitas veiklos sritis.

Dinaminiai motyvo požymiai yra patvarumas, modalumas, susijęs su asmenybę stiprinančiomis arba silpninančiomis emocijomis, stiprumas.

Kuo dažniau mokinys fortepijono pamokoje mato savo įgūdžių ar kitų mokymosi rezultatų gerą kokybę, tuo labiau stiprėja jo noras ir toliau gerai tai daryti. Mokiniai, kurie save tapatina su sėkmingai besimokančiais, mokytojų vertinimas paskatina geriau mokytis. Vaikai, kurie jaučiasi kitokie, menkesni mokytojų ar tėvų akyse, nejaučia galimybės pakilti. Jie net savo sėkmę gali suprasti kaip trūkumą.

Mokymo fortepijono klasėje pagrindas yra darbas prie kūrinio atlikimo, kurio metu būtinas kūrybinis pedagogo ir mokinio bendravimas. Rezultatas priklauso ne tik nuo jaunojo atlikėjo muzikinių gabumų ir pasirengimo, bet ir nuo jo psichologijos ypatumų, bendros fizinės būklės, darbingumo, valios ir kitų veiksnių. Pedagogui, be profesinio meistriškumo, būtinas mokėjimas nuolat palaikyti klasėje kūrybinę atmosferą, psichologinį ir emocinį kontaktą su kiekvienu mokiniu. Priešingu atveju griežtas autoritariškumas, dogmatiškumas sukausto mokinio iniciatyvą, slopina jo meninę individualybę (Azizbekova, 1999).

3. MOKINIŲ POŽIŪRIS Į MOKYMOSI SĖKMĘ SKATINANČIUS APLINKOS VEIKSNIUS IR JŲ ĮTAKĄ MOKYMOSI MOTYVACIJAI

3.1. Tyrimo organizavimas ir eiga

Norint išsiaiškinti mokinių požiūrį į mokymosi sėkmę sąlygojančius aplinkos veiksnius, motyvacijos lygį, jų požiūrį į fortepijono pamoką, joje vykstančią veiklą, buvo atliktas diagnostinis tyrimas. Moksleiviams buvo pateikta anketa (anketos pavyzdys pateiktas 1 priede), kurią sudarė 43 punktai.

Tyrimas atliktas atsitiktinės imties pagrindu. Apklausti 95 Tauragės, Šiaulių ir Šilalės muzikos mokyklų fortepijono skyrių II - VII klasių moksleiviai (Tauragės – 42, Šiaulių – 26, Šilalės – 21). Reikia pažymėti, kad 6 anketos buvo užpildytos labai nekreopščiai, todėl jos buvo atmestos. Likusios 89 anketos buvo apdorotos.

Klausimyną sudarė trys struktūriniai dariniai:

1) instrukcija (atmintinė), kurioje trumpai apibūdintas tyrimo tikslas, paminėtas apklausos prasmingumas ir vertingumas patiems tyrimo dalyviams, pabrėžtas apklausos anonimiškumas;

2) demografinių kintamųjų (klausimų) blokas (klasė, amžius, lytis, tėvų muzikavimas, pažangumas bendrojo lavinimo mokykloje);

3) 5 diagnostinių kintamųjų (teiginių) blokai : „Ugdomoji aplinka“; „Šeimos aplinka“; „Mokytojo veikla“; „Bendraamžių įtaka“; „Sėkmės situacija“ (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Anketos klausimų skaičius diagnostiniuose blokuose

Eil. nr.	Diagnostinių teiginių blokai	Klausimų skaičius
1.	Ugdomoji aplinka	7
2.	Šeimos aplinka	6
3.	Mokytojo veikla	11
4.	Bendraamžių įtaka	5
5.	Sėkmės situacija	9

Pirmasis diagnostinis blokas buvo sudarytas siekiant išsiaiškinti mokyklos, jos aplinkos įtaką mokymuisi.

Antrasis blokas buvo skirtas šeimos požiūriui į mokymąsi muzikos mokykloje atskleisti.

Trečiajame bloke buvo pateikti teiginiai apie mokytoją – draugą, asmenybę.

Ketvirtajame diagnostiniame bloke pateikti teiginiai apie mokslo draugus.

Penktasis blokas skirtas požiūriui į sėkmės situaciją atskleisti.

Klausimyne buvo pateikti teiginiai su nominalinių skalių atsakymo formatu ir plačiai paplitusi Likert'o metodika, kai skalę sudaro teiginių rinkiniai su 5 galimų vertinimų formatu ir vidurine „neutralia“ kategorija. Kadangi, anketos klausimai tiesiogiai susiję su mokykla, šeima, bendraamžiais, anketų pildymo procesas buvo stebimas organizatoriaus. Mokiniam užpildžius anketas, jos buvo surinktos iš karto. Taip buvo siekiama išvengti mokytojų ir kitų asmenų įtakos moksleivių atsakymams. Išskirtinai buvo pabrėžtas apklausos anonimiškumas, norint jog mokiniai anketas užpildytų kuo atviriau. Statistinė duomenų analizė atlikta kompiuterine programa SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*). Darbe pateiktiems paveikslams sudaryti naudota *Microsoft Office Excel* programa.

3.2. Tyrimo imties charakteristika

Kaip jau minėta, tyrime dalyvavo 89 respondentai. Tyrimo metu surinktos mokymosi sėkmę sąlygojančių aplinkos veiksnių mokymosi motyvacijai, demografinės charakteristikos (lytis, amžius, klasė, tėvų muzikavimas, pažangumas bendrojo lavinimo mokykloje), galinčios turėti įtakos tyrimo rezultatams. Respondentų demografiniai duomenys pateikti lentelėse. Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad yra statistiškai reikšmingų skirtumų vertinant demografinių kintamųjų įtaką respondentų atsakymams. Demografinių kintamųjų (lyties, amžiaus, kaip sekasi mokytis ir pan.) įtaka buvo tikrinama *Pearson Chi-Square* testu (reikšmingumo lygmuo $p \leq 0,05$).

Respondentų lytis – svarbi tyrimo imties charakteristika. Apklausoje dalyvavo – 66 merginos ir 23 vaikinai. Kitas svarbus moksleivių imties rodiklis – amžius, kuris svyravo nuo 8 - 17 metų, todėl buvo suskirstytas į penkias amžiaus grupes: 8 – 9, 10 – 11, 12 – 13, 14 – 15, 16 – 17 metų (žr. 4 lentelę).

Tiriamųjų imtis atspindi neformalaus ugdymo įstaigose būdingas mokinių pasiskirstymo pagal lytį tendencijas. Vyresnio amžiaus berniukų yra mažiau negu to paties amžiaus mergaičių, nes dauguma vyresnio amžiaus berniukų pasirenka sporto ar kitus popamokinės veiklos būrelius.

Pastebima tendencija, kad berniukai pradeda gėdytis bendraamžių, kurie kartais net pašiepia, kad muzikos mokykla – nevyriškas užsiėmimas. Kas kita – futbolas, krepšinis, etc.

4 lentelė

Respondentų demografiniai duomenys (lytis ir amžius) (N= 89)

Respondentai		Amžius					Iš viso
		8-9 metų	10-11 metų	12-13 metų	14-15 metų	16-17 metų	
Lytis	Merginos	4	13	24	21	4	66
	Vaikinai	3	9	5	5	1	23

Muzikos mokyklose klasės skirstomos kitaip, negu bendrojo lavinimo mokyklose. 1 – 3 klasė muzikos mokykloje – pradinio muzikinio ugdymo pakopa. Pagrindinis muzikinis ugdymas – 4 – 7 klasėse. Sudarant anketą buvo atsižvelgta į tai, kad pradinio ugdymo pirmos klasės moksleiviai dar sunkiai orientuojasi mokyklos bendruomenės gyvenime. Todėl buvo vengta anketas pateikti pirmokėliams. Anketos pateiktos antros klasės ir vyresniems moksleiviams. Apdorojant anketas respondentai buvo suskirstyti pagal tai, kiek metų mokosi groti fortepijonu (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Respondentų demografiniai duomenys (klasė ir lytis) (N= 89)

Respondentai		Kiek metų mokosi groti fortepijonu			Iš viso
		2-3 metai	4-5 metai	6-7 metai	
Lytis	Merginos	10	30	26	66
	Vaikinai	11	5	7	23
Iš viso		21	35	33	89

Tėvų ar kitų šeimos narių muzikavimas – labai svarbus tyrimo imties charakteristikai, todėl buvo suskirstytas į 5 kategorijas: „muzikuoja abu tėvai“, „muzikuoja vienas iš tėvų“,

„muzikuoja kiti šeimos nariai“, „šeimos nariai nemuzikuoja“, „nežinau, man tai nerūpi“ (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Respondentų demografiniai duomenys (tėvų muzikavimas) (N= 89)

Teiginys	Šeimoje muzikuojama			Šeimoje nemuzikuojama		Iš viso
	Muzikuoja abu tėvai	Muzikuoja vienas iš tėvų	Muzikuoja kiti šeimos nariai	Šeimos nariai nemuzikuoja	Nežinau, man tai nerūpi	
Respondentai	8	30	18	32	1	89
Iš viso	56			33		

Buvo manoma, kad mokinių atsakymams įtakos gali turėti jų pasiekimai moksle, todėl penktuoju demografinio bloko klausimu norėta išsiaiškinti, kaip tyrime dalyvavusiems respondentams sekasi mokytis bendrojo lavinimo mokykloje. Tyrimo imties charakteristikos analizė leidžia teigti, jog didžiausią dalį respondentų – 60 sudarė gerai besimokantys moksleiviai, puikiai mokosi 18 apklaustųjų, 10 respondentų mokytis sekasi sunkokai, likusiam 1 – labai sunku mokytis (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Respondentų demografiniai duomenys (mokslas bendro lavinimo mokykloje ir lytis) (N= 89)

Respondentai		Kaip sekasi mokytis bendrojo lavinimo mokykloje				Iš viso
		Mokausi puikiai	Mokausi gerai	Mokausi sunkokai	Man labai sunku mokytis	
Lytis	Merginos	10	50	6	-	66
	Vaikinai	8	10	4	1	23
Iš viso		18	60	10	1	89

3.3. Mokinių požiūrio į mokymosi sėkmę sąlygojančius aplinkos veiksnius ir jų įtaką mokymosi motyvacijai analizė

Ugdomoji aplinka. Pirmasis klausimyno moksleiviams diagnostinis blokas buvo sudarytas siekiant išsiaiškinti mokinių požiūrį į aplinką, kurioje jie mokosi, psichologinį mokyklos mikroklimatą, požiūrį į mokyklos administraciją ir jos veiklą, mokyklos tarybos pastangas atsižvelgti į moksleivių pageidavimus mokymosi procese. Remiantis mokslinėmis studijomis, išvelgiama, kad mokymosi sėkmę fortepijono pamokose didele dalimi lemia mokymo proceso organizavimas, pedagoginiai mokinių ir mokytojų santykiai ir šilta atmosfera. Todėl pirmasis anketos diagnostinis blokas pavadintas *Ugdomoji aplinka*. Jis buvo skirtas nustatyti, koks moksleivių požiūris į mokyklą (mokyklos aplinką, administraciją, mokyklos tarybą). Šiame diagnostiniame bloke – 6 teiginiai. Teiginių vertinimo dažniai pateikti 8 lentelėje.

8 lentelė

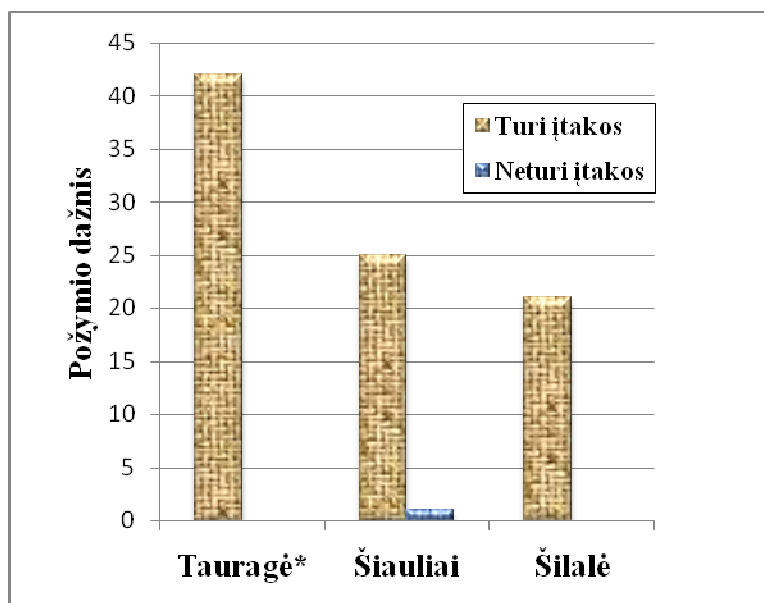
Diagnostinio bloko *Ugdomoji aplinka* teiginių vertinimo dažniai (N=89)

Eil. nr.	Klausimas	Atsakymai		
		<i>Pritaria</i>	<i>Nepritaria</i>	<i>Neturi nuomonės</i>
1.	Tau patinka mokykla, kurioje mokaisi (aplinka, jaukumas, švara)	88 (98,9 %)	1 (1,1 %)	-
2.	Tavo nuomone klasės instrumentas geros kokybės, juo malonu groti	79 (88,8 %)	6 (6,7 %)	4 (4,5 %)
3.	Mokyklos administracija (direktorius, pavaduotojai) rūpinasi, kad mokykloje būtų gera ir įdomu mokytis	78 (87,7 %)	4 (4,5 %)	7 (7,8 %)
4.	Jautiesi mokyklos bendruomenės nariu	75 (84,2 %)	6 (6,8 %)	8 (9 %)
5.	Mokyklos psichologinis mikroklimatas geras	76 (85,4 %)	1 (1,1 %)	12 (13,5 %)
6.	Mokyklos taryba, administracija atsižvelgia į mokinių poreikius ir interesus	68 (76,4 %)	2 (2,3 %)	19 (21,3 %)

Šio diagnostinio bloko vertinimo rodikliai rodo, kad daugumai moksleivių patinka mokykla, kurioje jie mokosi. Moksleivių nuomone, mokykloje daroma viskas, kad būtų gera ir įdomu mokytis. Dauguma moksleivių pritaria, kad klasės instrumentas geros kokybės, juo groti malonu. Tyrimai parodė, kad su mokyklos administracijos veikla moksleiviai yra susipažinę,

dauguma pritaria administracijos veiklai. Mokyklos bendruomenės nariais jaučiasi didžioji dauguma respondentų, kas parodo, kad mokyklose geras psichologinis mikroklimatas. Kiek mažiau moksleiviai informuoti apie mokyklos tarybos veiklą. Net penktadalis moksleivių neturi nuomonės šiuo klausimu.

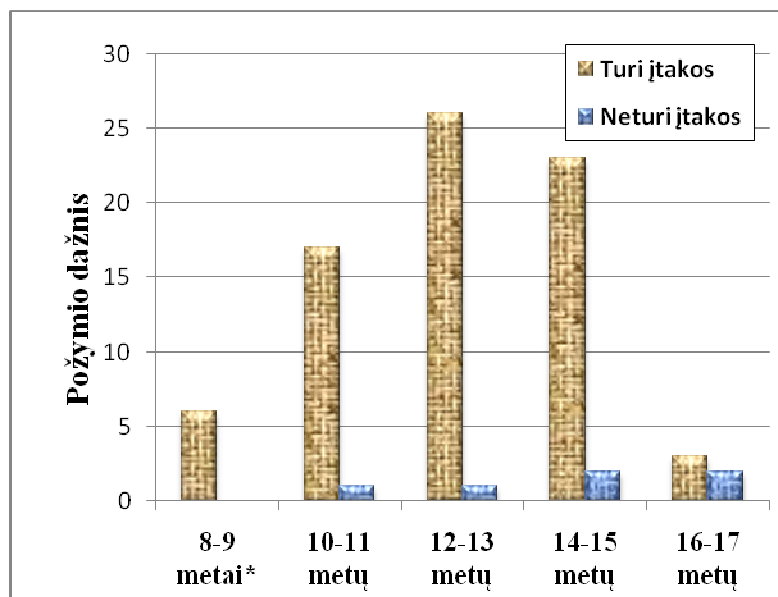
Analizuojant demografinių kintamųjų įtaką respondentų atsakymams paaiškėjo, kad mokyklos aplinkos (švaros, jaukumo) vertinimą labai įtakojo miestas, kuriame moksleiviai mokosi. Galbūt Tauragės muzikos mokyklos moksleivių atsakymus įtakojo faktorius, kad mokyklos pastatas dar ganėtinai naujas (mokyklos pastatas 15 metų senumo). Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,01$. (žr. 2 paveikslą).

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,01$

2 pav. Mokyklos aplinkos vertinimas. Respondentų atsakymai gyvenamosios vietos aspektu (N=89)

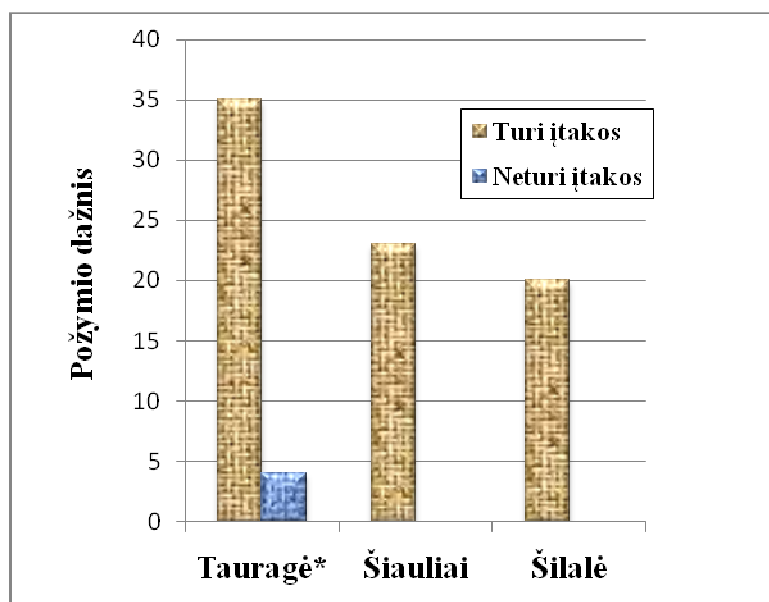
Tyrimai parodė, kad moksleivių jautimąsi mokyklos bendruomenės nariu įtakoja amžius. 8 – 9 metų moksleiviai pasinėrę į mokyklos bendruomenės gyvenimą, groja, muzikuoja. Ko gero, 8-9 metų vaikai nesugebėjo atkoduoti klausimo, dar sunkiai suvokia, kas yra mokyklos bendruomenė. Kuo vyresnis moksleivis, tuo jo interesų ratas plėtėja, neapsiriboja vien muzikos mokyklos bendruomene. Tai įtakoja kita popamokinė veikla, draugai. Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,02$ (žr. 3 paveikslą).

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,02$

3 pav. Mokyklos bendruomenės vertinimas. Respondentų atsakymai amžiaus aspektu (N=89)

Gyvenamoji vieta įtakojo ir mokyklos administracijos veiklos vertinimą. Tauragės muzikos mokyklos moksleiviai, ko gero, labiau susipažinę su mokyklos administracija, jos darbu muzikos mokykloje ir administracijos darbą vertina kritiškiau. Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,03$ (žr. 4 paveikslą).

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,03$

4 pav. Mokyklos administracijos vertinimas. Respondentų atsakymai gyvenamosios vietos aspektu (N=89)

Šeimos įtaka. Šeima yra artimiausia socialinė aplinka, kurioje jis praleidžia daugiausiai laiko. Todėl tiek šeimos ekonominės, tiek kultūrinės sąlygos, tradicijos, dvasinio gyvenimo

poreikiai ir stilius iškart formuoja vaiko nuostatas, interesus tiek mokymuisi, tiek bendravimui su mokytojais ir santykiui su pačia mokykla. Didelę reikšmę turi tėvų asmeninis pavyzdys, kiekvieną kartą pasakytas žodis, parodytas elgesys, kalbos tonas (Stulpinas, 2001). Todėl antrasis anketos klausimyno moksleiviams diagnostinis blokas sudarytas siekiant išsiaiškinti šeimos požiūrį į muzikos mokyklą, tėvų išsilavinimą, dalyvavimą muzikos mokyklos gyvenime, tėvų požiūrį į vertinimą ir paskatas. Diagnostiniame bloke – 7 teiginiai. Teiginių vertinimo dažniai pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė

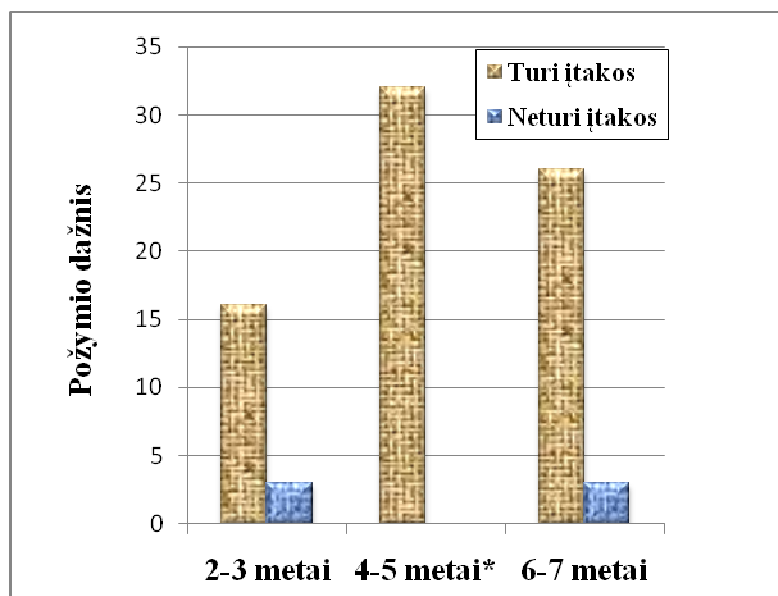
Diagnostinio bloko *Šeimos įtaka* teiginių vertinimo dažniai (N=89)

Eil. nr.	Klausimas	Atsakymai		
		<i>Taip</i>	<i>Ne</i>	<i>Nežinau</i>
1.	Mokykla, mokytojai bendradarbiauja su tėvais	74 (83,1 %)	6 (6,8 %)	9 (10,1 %)
2.	Tėvų išsilavinimas yra viena iš priežasčių, skatinančių Tave gerai mokytis	49 (55,1 %)	31 (34,8 %)	9 (10,1 %)
3.	Mokaisi todėl, kad Tavo šeima rūpinasi ir domisi tavo pasiekimais muzikos mokykloje	45 (50,6 %)	39 (43,8 %)	5 (5,6 %)
4.	Tėvai dalyvauja mokyklos gyvenime, lankosi renginiuose, koncertuose	81 (91,1 %)	7 (7,8 %)	1 (1,1 %)
5.	Tėvai paskatina dovanomis už grojimą ir gerą mokymąsi muzikos mokykloje	41 (46,1 %)	46 (51,7 %)	2 (2,2 %)
6.	Tėvams leidus nelankyti muzikos mokyklos, taip ir pasielgtum	7 (7,9 %)	62 (69,7 %)	20 (22,4 %)
7.	Mokaisi todėl, kad tėvai baudžia Tave už blogus pažymius	3 (3,4 %)	84 (94,4 %)	2 (2,2 %)

Šio diagnostinio bloko vertinimo rodikliai parodė, kad dauguma moksleivių mano, jog tarp mokyklos, mokytojų ir tėvų vyksta glaudus bendradarbiavimas. Tėvų išsilavinimas daugiau kaip pusei respondentų įtakoja gerą mokymąsi muzikos mokykloje. Tik trečdalis respondentų tėvų išsilavinimui neteikia didelės reikšmės. Dauguma respondentų teigė, kad šeima įtakoja jų mokymąsi muzikos mokykloje. Tėvų dalyvavimas mokyklos gyvenime reikšmingas didžiajai daugumai apklaustųjų, kas parodo tėvų neabejingumą tam, ką vaikai veikia po pamokų bendrojo lavinimo mokykloje. Atsakydami į klausimą apie tėvų paskatinimą dovanomis už gerą

mokymąsi muzikos mokykloje respondentai pasiskirstė beveik po lygiai – beveik pusė jų teigia, kad tėvai skatina, daugiau kaip pusė, kad neskatina. Dauguma moksleivių tėvams leidus mokyklos nemestų, kas parodo aukštą respondentų motyvacijos lygį. Apie tėvų bausmes neigiamai atsakė beveik visi respondentai.

Analizuojant demografinių kintamųjų įtaką respondentų atsakymams išaiškėjo, kad tėvų bendradarbiavimas su mokykla ir mokytojais priklauso nuo to, kiek metų respondentai mokosi muzikos mokykloje. Išanalizavus rezultatus galima teigti, kad vidurinių klasių moksleivių tėvai žymiai aktyviau bendradarbiauja su mokykla ir mokytojais. Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$. (žr. 5 paveikslą).

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$

5 pav. Tėvų bendradarbiavimo su mokykla vertinimas. Respondentų atsakymai amžiaus, klasės aspektu (N=89)

Mokytojo veikla. Trečiasis diagnostinis blokas sudarytas siekiant išsiaiškinti moksleivių požiūrį į mokytoją, kaip asmenybę, santykį su mokytoju mokymosi proceso metu, vertinimą. Remiantis moksline literatūra galima teigti, kad santykiai tarp mokytojo ir moksleivių ypač svarbūs ugdymo procese, jie padeda sukurti betarpišką bendradarbiavimo atmosferą pamokų, koncertų metu. Diagnostinis blokas pavadintas *Mokytojo veikla*. Jis buvo skirtas nustatyti moksleivių požiūrį į mokytoją, kaip draugą, patarėją, mokytojo veiklą ugdymo metu, repertuaro rinkimą, mokytojo paskatinimus, vertinimą, užduodamus namų darbus. Diagnostiniame bloke 11 teiginių. Teiginių vertinimo dažniai pateikti 10 lentelėje.

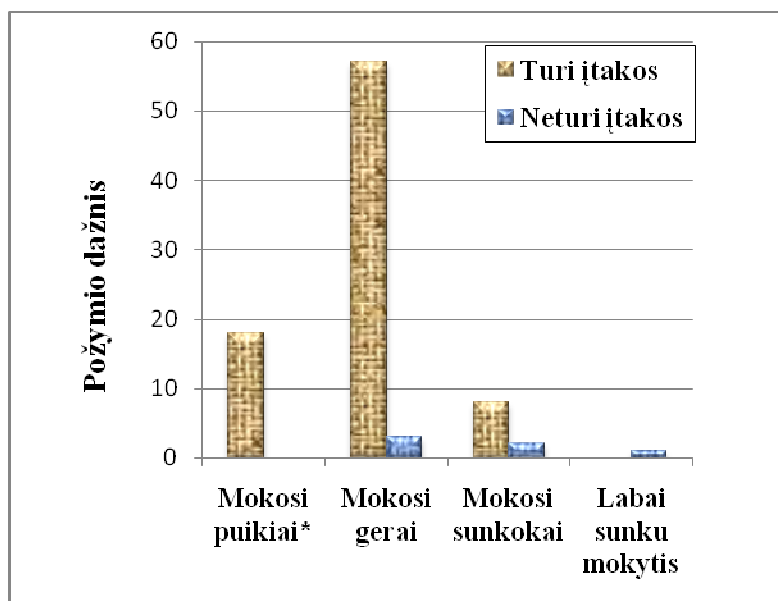
Diagnostinio bloko *Mokytojo veikla* teiginių vertinimo dažniai (N=89)

Eil. nr.	Klausimas	Atsakymai		
		<i>Taip</i>	<i>Ne</i>	<i>Nežinau</i>
1.	Tau patinka Tavo specialybės mokytojas	88 (98,9 %)	-	1 (1,1 %)
2.	Mokytojas kūrybingas, įdomus žmogus	87 (97,8 %)	-	2 (2,2 %)
3.	Mėgiamo mokytojo dalykui Tu skiri daugiau dėmesio	66 (74,2 %)	10 (11,2 %)	13 (14,6 %)
4.	Specialybės mokytojas yra Tavo draugas, patarėjas	77 (86,5 %)	4 (4,5 %)	8 (9 %)
5.	Specialybės mokytojas skatina Tavo kūrybiškumą	82 (92,2 %)	2 (2,2 %)	5 (5,6 %)
6.	Mokytojas diskutuoja su Tavimi dėl kūrinio interpretacijos, muzikos kūrinio stiliaus	77 (86,6 %)	6 (6,7 %)	6 (6,7 %)
7.	Mokytojo pagyrimai skatina Tave siekti geresnių mokymosi rezultatų	83 (93,2 %)	-	6 (6,7 %)
8.	Specialybės mokytojo užduodami namų darbai Tau yra lengvai įveikiami	57 (64 %)	13 (14,6 %)	19 (21,4 %)
9.	Groji namuose tik tam, kad gautum gerus pažymius	18 (20,2 %)	63 (70,8 %)	8 (9 %)
10.	Vertinimo pažymiais nebuvimas „išvaduočiau“ Tave nuo grojimo namuose	7 (7,9 %)	57 (64 %)	25 (28,1 %)
11.	Mokytojas atsižvelgia į Tavo pageidavimus renkant repertuarą	73 (82,1 %)	6 (6,7 %)	10 (11,2 %)

Šio diagnostinio bloko vertinimo dažniai parodė, kad beveik absoliučiai daugumai respondentų patinka specialybės mokytojas. Kad mokytojas įdomus, kūrybingas žmogus mano dauguma respondentų. Trys ketvirtadaliai moksleivių mėgiamo mokytojo dalykui skiria daugiau dėmesio nei kitiems mokomiesiems dalykams. Ketvirtadalis respondentų mėgiamo mokytojo disciplinos neišskiria iš kitų dėstomų dalykų arba neturi šiuo klausimu nuomonės. Pasak V. Krakauskaitės, mokytojas turi rasti tiesiausią kelią į vaiko sielą, uždegti jį. Vaikams patinka mokytojas, turintis humoro jausmą, mylintis instrumentą, mėgstantis muziką, dažnai skambinantis fortepijonu. Šiltas bendravimas padeda glaudesnio ryšio užmezgimui (Krakauskaitė V., 1988; 180). Tik 4 respondantai nemano, kad specialybės mokytojas gali būti draugas ir patarėjas. Didžioji dauguma moksleivių pritaria teiginiui, kad specialybės mokytojas skatina jų kūrybiškumą. Paaiškėjo, kad mokytojai diskutuoja su moksleiviais dėl atliekamo kūrinio stiliaus, interpretacijos. Tik 6 respondantai abejoja, ar mokytojo pagyrimai gali turėti

įtakos savarankiškam darbui, geresnių rezultatų siekimui. Daugiau nei pusė moksleivių mano, kad specialybės mokytojo užduodami namų darbai yra lengvai įveikiami, tačiau net penktadalis neturi nuomonės šiuo klausimu. Didesnė pusė moksleivių groja namuose savo noru, o ne dėl to, kad juos įvertins mokytojas. Savarankiška kūrinio parinkimo iliuzija duoda nepaprastai svarbų motyvacinį efektą. Net 4 penktadaliai moksleivių mano, kad mokytojas atsižvelgia į jų pageidavimus renkant repertuarą.

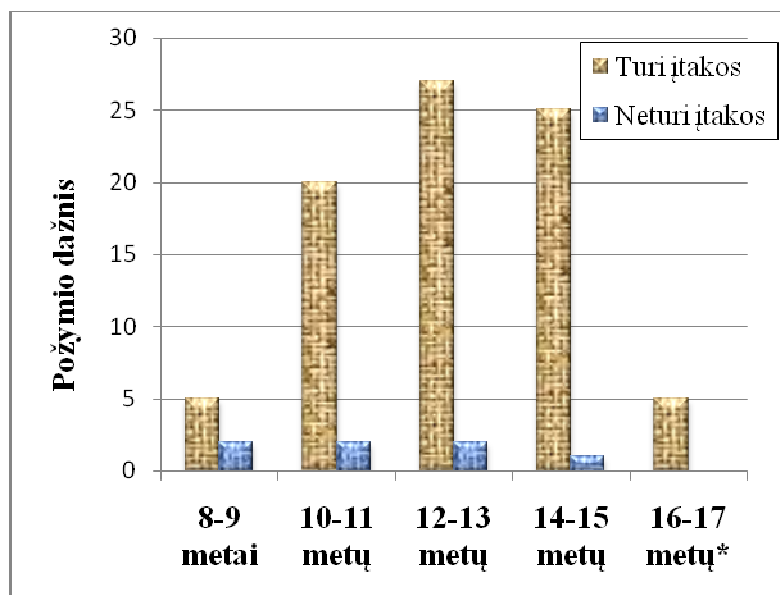
Analizuojant demografinių kintamųjų įtaką respondentų atsakymams išaiškėjo, kad mokytojo pagyrimų įtakai didelės įtakos turėjo pasiekimai bendrojo lavinimo mokykloje. Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$. (žr. 6 paveikslą).

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$

6 pav. Mokytojo pagyrimų vertinimas. Respondentų atsakymai pasiekimų bendrojo lavinimo mokykloje aspektu (N=89)

Analizuojant tyrimų duomenis išaiškėjo įdomus faktas. Amžius turėjo įtakos teiginio „Specialybės mokytojas skatina Tavo kūrybiškumą“ atsakymams. 16-17 metų moksleiviai absoliučia dauguma pasisakė teigiamai, kad specialybės mokytojas skatina jų kūrybiškumą. Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,04$. (žr. 7 paveikslą).

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,04$

7 pav. Moksleivių kūrybiškumo ugdymo vertinimas. Respondentų atsakymai amžiaus aspektu (N=89)

Bendraamžių įtaka. Ketvirtas diagnostinis blokas sudarytas siekiant išsiaiškinti bendraamžių įtaką moksleiviams, jų mokymosi pasiekimams. Išanalizavus mokslinę literatūrą galime teigti, kad bendraamžių įtaka moksleiviams yra labai svarbi. Tai ypač aktualu neformaliajame ugdyme, kai moksleiviams tampa ypač svarbu, ką apie juos mano draugai, bendramoksliai. Diagnostinis blokas buvo pavadintas *Bendraamžių įtaka*. Jis buvo skirtas išsiaiškinti moksleivių požiūrį į bendramokslis, jų tarpusavio santykius mokymosi procese. Diagnostiniame bloke 5 teiginiai. Teiginių vertinimo dažniai pateikti 11 lentelėje.

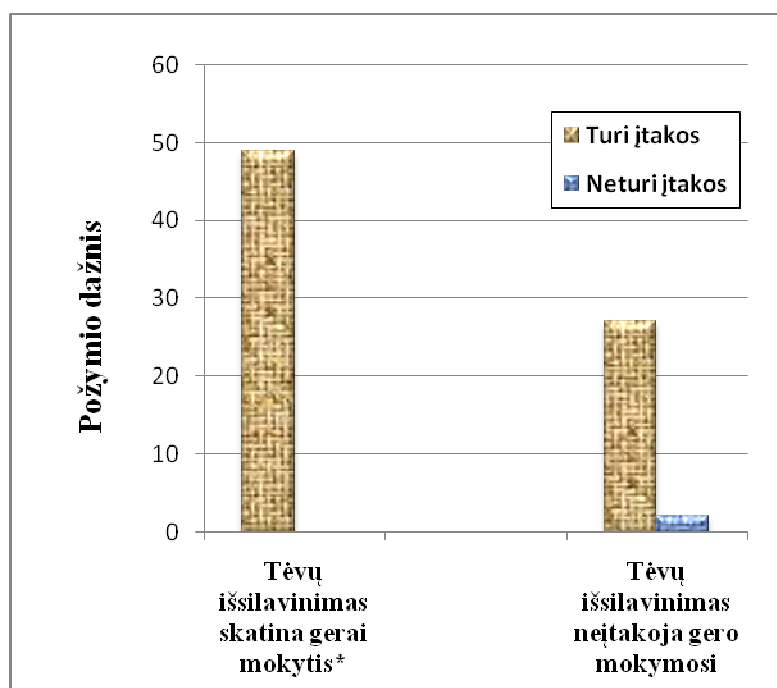
11 lentelė

Diagnostinio bloko *Bendraamžių įtaka* teiginių vertinimo dažniai (N=89)

Eil. nr.	Klausimas	Atsakymai		
		Taip	Ne	Nežinau
1.	Gerai sutari su savo mokslo draugais	84 (94,4 %)	2 (2,2 %)	3 (3,4 %)
2.	Mokaisi todėl, kad su Tavimi draugautų bendraamžiai, kad jiems patiktum	6 (6,8 %)	81 (91 %)	2 (2,2 %)
3.	Tau kyla noras lygiuotis į geriau besimokančius fortepijono klasės draugus, sekti jų pavyzdžiu	54 (60,7 %)	19 (21,3 %)	16 (18 %)
4.	Tave erzina jei draugui koncerte pavyksta geriau negu Tau	13 (14,6 %)	67 (75,3 %)	9 (10,1 %)
5.	Pavydi geriau grojantiems bendraklasiams	16 (18 %)	67 (75,3 %)	6 (6,7 %)

Diagnostinio tyrimo bloko *Bendraamžių įtaka* vertinimo dažniai parodė, kad respondentai gerai sutaria su mokslo draugais. Galbūt tai įtakojo faktas, kad moksleivius muzikos mokykloje sieja panašūs pomėgiai ir interesai. Dauguma moksleivių mokosi dėl savo pomėgių ir noro išmolti groti. Daugiau nei pusė respondentų noriai lygiuojasi į geriau besimokančius bendraklasius, stengiasi sekti jų pavyzdžiu. 3 ketvirtadaliai moksleivių ramiai reaguoja, jei draugui koncerte pavyksta pagroti geriau. Pavydi bendraklasiams penktadalis respondentų, tačiau dauguma į šį klausimą atsakė neigiamai.

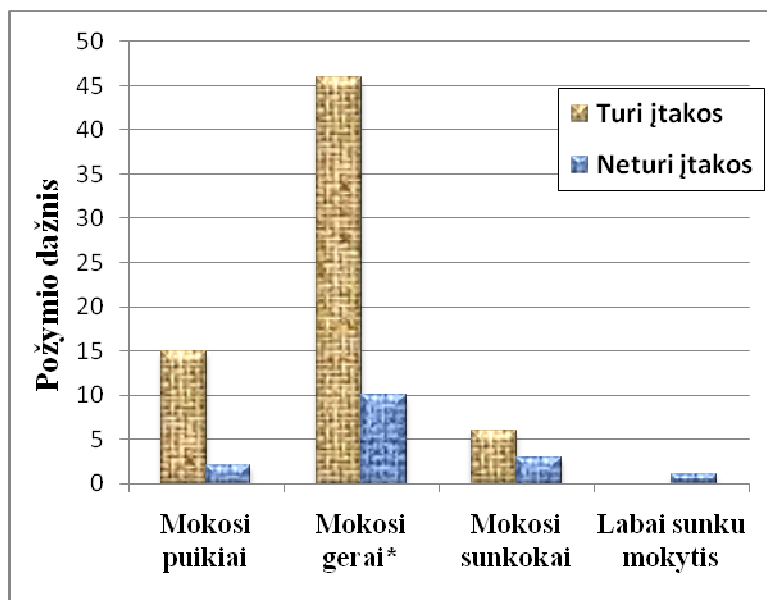
Išanalizavus demografinių kintamųjų įtaką respondentų atsakymams išaiškėjo, kad tėvų išsilavinimas turi įtakos santykiams su bendraamžiais. Tie respondentai, kuriems tėvų išsilavinimas įtakoja gerą mokymąsi, geriau sutaria su savo mokslo draugais, lengviau bendrauja. Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$. (žr. 8 paveikslą).

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$

8 pav. Santykių su bendraamžiais vertinimas. Respondentų atsakymai tėvų išsilavinimo aspektu (N=89)

Analizuojant demografinių kintamųjų įtaką respondentų atsakymams išaiškėjo faktas, kad mokymosi pažangumas bendrojo lavinimo mokykloje turėjo įtakos respondentų atsakymams apie bendraamžius. Respondentai, kurie mokosi bendrojo lavinimo mokykloje puikiai arba gerai, žymiai mažiau pavydi geriau grojantiems bendraklasiams. Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,01$. (žr. 9 paveikslą).

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,01$

9 pav. Pavydo tarp bendraamžių vertinimas. Respondentų atsakymai pažangumo bendrojo lavinimo mokykloje aspektu (N=89)

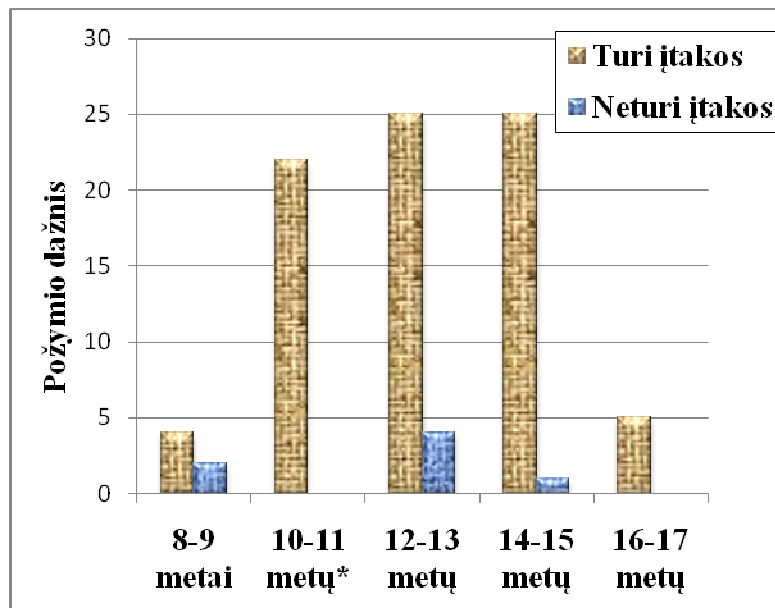
Sėkmės situacija. Penktasis diagnostinis blokas buvo sudarytas, siekiant išsiaiškinti, kaip moksleivių motyvaciją veikia įvairios sėkmės situacijos. Sėkmingos situacijos sudarymas mažina įtampą viešų pasirodymų metu, stiprina moksleivių pasitikėjimą savo jėgomis. Diagnostinis blokas pavadintas *Sėkmės situacija*. Jis buvo skirtas išsiaiškinti moksleivių požiūrį į sėkmingą pamoką, sėkmingą pasirodymą koncerto metu, scenos baimę, koncertinę praktiką. Diagnostiniame bloke 9 klausimai. Diagnostinių teiginių vertinimo dažniai pateikti 12 lentelėje.

Šio diagnostinio tyrimo bloko vertinimo dažniai parodė, kad daugumą respondentų sėkminga pamoka įtakoja siekti dar geresnių rezultatų. Daugiau kaip pusė moksleivių jau kelios dienos prieš koncertą jaučia nerimą, kadangi, kaip išaiškėjo, didžioji dalis respondentų bijo suklysti koncerto metu. Scenos baimę turi pusė apklaustųjų, panašiai tiek pat respondentų scenos nebijo, jaučiasi scenoje drąsiai. Beveik pusė respondentų į klausimą „*Nepavykus atlikti gerai kūrinį, apima panika*“ atsakė teigiamai, kas rodo moksleivių nepasitikėjimą savo jėgomis. Pasirodymo metu, užkliuvus pirštui, susikaupti tolesniam grojimui mano galintys beveik visi moksleiviai. Tik penktadalis respondentų mano, kad išmoksta kūrinį taip gerai, kad scenoje gali groti negalvodami apie natas. Pusė respondentų į šį klausimą atsakė neigiamai, trečdalis respondentų šiuo klausimu nuomonės neturi. 3 ketvirtadaliai moksleivių mano, kad prieš pat išėjimą į sceną kalbasi su mokytoju, jaučia mokytojo palaikymą. Tačiau net 13 respondentų mano neigiamai. Psichologinis moksleivio nuteikimas sceniniam pasirodymui labai svarbus moksleivio sėkmingam pasirodymui koncerte.

Diagnostinio bloko *Sėkmės situacija* teiginių vertinimo dažniai (N=89)

Eil. nr.	Klausimas	Atsakymai		
		<i>Taip</i>	<i>Ne</i>	<i>Nežinau</i>
1.	Sėkminga pamoka skatina tave siekti dar geresnių rezultatų	86 (96,5 %)	3 (3,3 %)	2 (2,2 %)
2.	Kelios dienos prieš koncertą jauti nerimą	56 (62,9 %)	25 (28,1 %)	8 (9 %)
3.	Po sėkmingo koncerto didėja pasitikėjimas savo jėgomis	80 (90 %)	3 (3,3 %)	6 (6,7 %)
4.	Bijai scenos	38 (42,7 %)	41 (46 %)	10 (11,3 %)
5.	Grodamas scenoje bijai suklysti	80 (89,9 %)	7 (7,9 %)	2 (2,2 %)
6.	Nepavykus atlikti gerai kūrinį, apima panika	38 (42,7 %)	42 (47,2 %)	9 (10,1 %)
7.	Pasirodymo metu, užkliuvus pirštui, sugebi susikaupti tolimesniam grojimui	64 (71,9 %)	8 (9 %)	17 (19,1 %)
8.	Visada išmoksti kūrinį taip gerai, kad gali groti negalvodamas apie natas	19 (21,4 %)	44 (49,4 %)	26 (29,2 %)
9.	Prieš pat išėjimą į sceną kalbatės su mokytoju	67 (75,3 %)	13 (14,6 %)	9 (10,1 %)

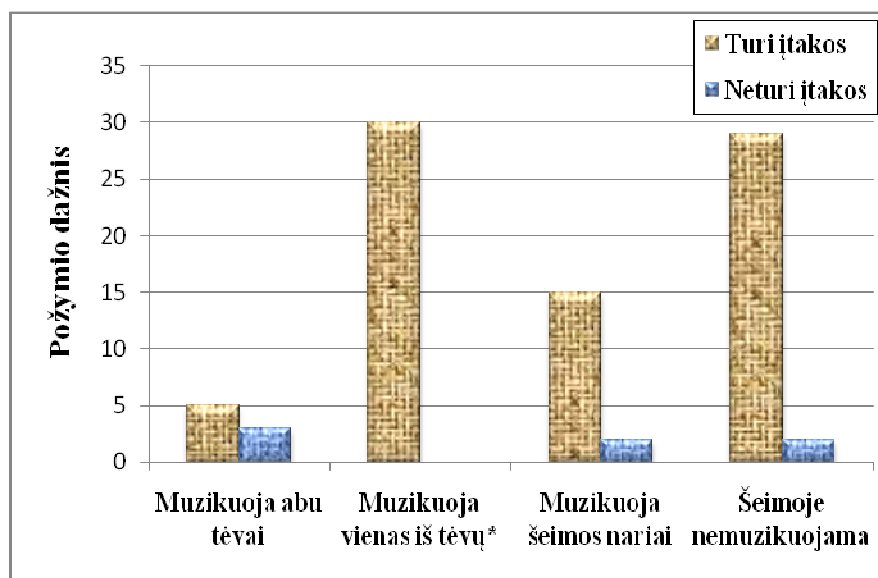
Išanalizavus demografinių kintamųjų įtaką respondentų atsakymams paaiškėjo, kad amžius įtakojo moksleivių atsakymus apie scenos baimę. 10 – 11 metų moksleiviai labiausiai nepasitiki savo jėgomis, scenos baimė pas juos stipriausia. 16 – 17 metų respondentai (baigiamosios klasės) – kiek mažiau (1 respondentas neturėjo nuomonės šiuo klausimu). Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$. (žr. 10 paveikslą).

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$

10 pav. Scenos baimės vertinimas. Respondentų atsakymai amžiaus aspektu (N=89)

Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad suklydimo baimę įtakoja muzikavimas šeimoje. Stipriausią nepasitikėjimą savimi turi respondentai, kurių namuose muzikuoja vienas iš tėvų. Galbūt šį faktą įtakoja perdėtas atsakomybės jausmas, baimė pasirodyti menkesniu tėvų akyse. Požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,01$. (žr. 11 paveikslą).

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,01$

11 pav. Baimės suklysti vertinimas. Respondentų atsakymai tėvų muzikavimo aspektu (N=89)

3.4. Tyrimo apibendrinimas

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad:

Visuminis požiūris į žmogų, jo augimą ir brandą kultūros erdvėje sąlygoja visuminį požiūrį į mokyklos gyvenimą, kaip vientisą ugdymo ir ugdymosi būdą;

Muzikos mokykloje yra sudarytos pakankamai geros sąlygos vaikų mokymui. Tai liečia mokyklos aplinką ir ugdymo sąlygas;

Tyrimo rezultatai parodė, kad tėvų įtaka vaikų mokymuisi yra gana didelė. Moksleiviai jaučia šeimos rūpinimąsi mokslo pasiekimais muzikos mokykloje, teigiamai vertina artimą tėvų bendradarbiavimą su mokytojais; tėvų dėmesys mokykloje vykstantiems renginiams, koncertams, jų lankymas moksleivių mokymosi motyvams labai reikšmingas;

Mokytojų įtaka vaikų mokymuisi yra didelė. Moksleivių ir mokytojų santykiai yra šilti ir draugiški, mėgiamo mokytojo disciplinai skiriama daugiau dėmesio. Mokytojo džiaugsmas mokinio pasiekimais, pastebėtos pastangos ir teigiamas jų vertinimas ypatingai veikia mokymosi motyvus;

Fortepijono mokymo motyvacijai ypač reikšmingas repertuaro parinkimo klausimas, moksleivio dalyvavimas renkant naują repertuarą;

Noras lygiuotis į geriau besimokančius bendraamžius stimuliuoja mokymosi motyvus, sveikas pavydas tarp bendraamžių įtakoja konkurencingumą mokslo rezultatuose, stiprina mokymosi motyvus;

Sėkmės situacijos išgyvenimas ypatingai veikia mokymosi motyvaciją; sėkminga pamoka stimuliuoja ir stiprina muzikavimo džiaugsmą; koncertinė sėkmė ugdo moksleivių pasitikėjimą savimi;

Psichologinis moksleivio nuteikimas sceniniam pasirodymui labai svarbus moksleivio sėkmingam pasirodymui koncerte.

4. MOKYTOJŲ POŽIŪRIO Į MOKYMOSI SĖKMĘ SKATINANČIUS APLINKOS VEIKSNIUS KOKYBINIS TYRIMAS

4.1. Tyrimo organizavimas ir eiga

Siekiant išsiaiškinti fortepijono mokytojų požiūrį į mokymosi sėkmę sąlygojančius aplinkos veiksnius, mokytojų požiūrį į fortepijono pamokose vykstančią veiklą, atliktas kokybinis tyrimas. Forteपijono mokytojams buvo pateikta anketa (anketos pavyzdys pateiktas 2 priede), kurią sudarė 20 punktų.

Apklausti 30 Tauragės, Šilalės ir Šiaulių muzikos mokyklų mokytojų, kurie dėsto fortepijoną (Tauragės – 14, Šilalės – 8, Šiaulių – 8). Pažymėtina, kad 1 anketa buvo užpildyta nepilnai, todėl buvo atmesta.

Anketos klausimyną sudarė trys struktūriniai dariniai:

- 1) instrukcija, kurioje apibūdintas tyrimo tikslas, pabrėžtas apklausos anonimiškumas;
- 2) demografinių kintamųjų (klausimų) blokas (lytis, amžius, pedagoginis stažas, studijų įstaiga, kurioje įgytas išsilavinimas, pedagoginė kvalifikacija);
- 3) 15 atviro tipo klausimų.

4.2. Tyrimo imties charakteristika

Tyrime dalyvavo 30 fortepijono mokytojų. Tyrimo metu surinktos mokymosi sėkmę sąlygojančių aplinkos veiksnių mokymosi motyvacijai, demografinės charakteristikos (lytis, amžius, pedagoginis stažas, studijų įstaiga, kurioje įgytas išsilavinimas, pedagoginė kvalifikacija), galinčios turėti įtakos tyrimo rezultatams. Respondentų duomenys pateikti lentelėse.

Apklausoje dalyvavo 28 moterys ir 2 vyrai (žr. 13 lentelę).

Respondentų demografiniai duomenys (lytis ir miestas) (N= 30)

Respondentai		Gyvenamoji vieta			Iš viso
		Tauragė	Šilalė	Šiauliai	
Lytis	Mot.	12	8	8	28
	Vyr.	2	-	-	2
Iš viso		14	8	8	30

Respondentų amžius – labai svarbi tyrimo imties charakteristika. Apklausoje dalyvavusių respondentų amžius 20 – 60 metų, todėl buvo suskirstytas į keturias amžiaus grupes: 20 – 30, 31 – 40, 41 – 50, 51 – 60 metų (žr. 14 lentelę).

Respondentų demografiniai duomenys (amžius) (N= 30)

Respondentai	Amžius				Iš viso
	20–30 metų	31-40metų	41-50metų	51-60metų	
	5	10	9	6	30

Aukštąjį išsilavinimą turi 18, aukštesnįjį – 12 respondentų.

Svarbus mokytojų imties rodiklis – pedagoginio darbo stažas, kuris svyravo nuo 2 – 40 metų; pedagoginio darbo stažas buvo suskirstytas į keturias grupes: iki 10, 11 – 20, 21 – 30, 31 – 40 metų (žr. 15 lentelę).

Respondentų demografiniai duomenys (pedagoginio darbo stažas) (N= 30)

Respondentai	Pedagoginio darbo stažas				Iš viso
	Iki 10 metų	11-20metų	21-30metų	31-40metų	
	7	10	8	5	30

Svarbi tyrimo imties charakteristika – mokytojų kvalifikacija. Respondentai turi įgiję mokytojo, vyresniojo mokytojo ir mokytojo metodininko pedagogines kvalifikacijas (žr. 16 lentelę).

16 lentelė

Respondentų demografiniai duomenys (pedagoginė kvalifikacija) (N= 30)

Respondentai	Pedagoginė kvalifikacija			Iš viso
	mokytojas	vyresnysis mokytojas	mokytojas metodininkas	
	6	23	1	

4.3. Kokybinio tyrimo analizė ir rezultatai

Pirmuoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip fortepijono mokytojai supranta mokymosi motyvacijos sąvoką. Muzikos pedagogų buvo pasiteirauta: *Kaip Jūs suprantate mokymosi motyvacijos sampratą?* Respondentų atsakymai buvo apdoroti ir pagal atsakymų dažnį suskirstyti į 4 kategorijas. Būdingesni sudarytų kategorijų atsakymų variantai išskiriami ir pateikiami 17 lentelėje. Redukuojant atsakymus paaiškėjo, jog 13 mokytojų motyvaciją supranta kaip moksleivių norą išmokti groti, todėl ši kategorija buvo pavadinta *Siekis išmokti groti*. Kita mokytojų grupė (6 respondentai) įsitikinę, kad mokymosi motyvacija susijusi su tėvų lūkesčiais, norais, kad vaikai muzikuotų, todėl kategorija sąlyginai buvo pavadinta *Tėvų lūkesčiai, norai*. 5 respondentai motyvaciją įvardijo kaip akiračio plėtimo formą, koncertų lankymą, susipažinimą su muzika plačiau, todėl šių mokytojų atsakymai buvo priskirti kategorijai *Akiračio plėtimas*. Likę 6 respondentai labai įvairiai įvardino motyvacijos sąvoką, todėl 4 kategorija įgavo pavadinimą *Bendro pobūdžio samprotavimai apie mokymosi motyvaciją*. Teiginių pavyzdžiai, pateikti 17 lentelėje.

Tiriamųjų požiūris apie mokymosi motyvacijos sąvokos sampratą (N=30)

Kategorijos pavadinimas	Teiginių pavyzdžiai
Siekis išmokti groti	<i>Moksleivių noras išmokti groti instrumentu; Turi potraukį muzikai, patys nori išmokti groti;</i>
Tėvų lūkesčiai, norai	<i>Mokosi tėvų liepiami; Tėvų noras lavinti vaiką; Tėvų rūpestis vaiko užimtumu bei muzikinių gabumų lavinimu.</i>
Akiračio plėtimas	<i>Instrumento pažinimas, mokymasis plečia akiratį, galimybės pritaikyti žinias kitose srityse; Noras dalyvauti tam tikroje veikloje</i>
Bendro pobūdžio samprotavimai apie mokymosi motyvaciją	<i>Visa eilė veiksnių, veikiančių mokymosi procesą; Tai, kas įtakotų mokymosi procesą ir tikslus; Įvairių moksleivio tikslinių siekiamybių grandis; Kažko siekimas, žinant kam to reikia.</i>

Antruoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti mokytojų požiūrį į veiksnius, skatinančius mokymosi motyvaciją. Mokytojų buvo pasiteirauta: *Kurie veiksniai, Jūsų nuomone, svarbiausi mokymosi motyvacijai (ugdomoji aplinka, šeimos aplinka, mokytojo veikla, bendraamžių įtaka, sėkmės situacija)?* Respondentų atsakymai pagal veiksmų įvardijimo dažnį buvo suskirstyti į 6 kategorijas ir pateikti 18 lentelėje.

Respondentų požiūris į mokymosi motyvaciją lemiančius veiksnius (N=30)

Kategorijos pavadinimas	Respondentų, įvardijusių šias kategorijas skaičius
Šeimos aplinka	28
Mokytojo veikla	26
Sėkmės situacija	18
Ugdomoji aplinka	17
Bendraamžių įtaka	14

Šeimos aplinką mokytojai įvardijo kaip pagrindinį veiksni, įtakojantį mokymosi motyvus.

Trečiuoju klausimu siekta išsiaiškinti mokytojų nuomonę, ar mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas įtakoja mokymosi procesą. Respondentų pasiteirauta: *Kaip mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas padeda moksleiviui ir mokytojui siekti mokymosi tikslų?*

Net 28 respondentai mano, kad glaudus bendradarbiavimas stipriai įtakoja mokymosi procesą ir padeda pasiekti užsibrėžtus tikslus. Tik 2 respondentai mano, kad bendradarbiavimas įtakos neturi. Dauguma mokytojų mano, kad bendradarbiavimas skatina vaiko intensyvesnę mokymąsi, norą geriau pasirodyti koncertuose, padeda pasiruošti koncertams, konkursams.

Ketvirtu anketos klausimu siekta atskleisti mokytojų požiūrį į bausmes. Mokytojų buvo pasiteirauta: *Kaip vertinate bausmes (nebūtinai fizines), ar jos įtakoja vaiko mokymosi procesą, rezultatus?*

Didžioji dauguma mokytojų išreiškė neigiamą nuostatą bausmių atžvilgiu (ypač fizinių). Jie kategoriškai nusistatę prieš bausmes, mano, kad bausmės negali įtakoti mokymosi proceso. Tačiau trys respondentai įvardijo nefizines bausmes kaip poveikį mokymosi procesui skatinti. Jie mano, kad: „*bausmės (nefizinės) padeda vaikui susimąstyti, pasverti vertybes, perspektyvas*“; „*kartais blogas pažymys, kad ir pieštuku, mokymosi procese veikia kaip pamąstymas*“; „*bausmės įtakoja – vaikai jautrūs mokytojo nuotakai, pažymiams. Kartą po mokinės ašarų sekė didelis susikaupimas ir sėkmė respublikiniame konkurse*“.

Penktuoju anketos klausimu norėta išsiaiškinti moksleivių ir mokytojų tarpusavio bendravimo ypatumus, nes anot A. Piličiausko (1998), galima teigti, jog nuoširdžioje ir geranoriškoje aplinkoje, vyraujant pasitikėjimui, ugdytiniai dažniausiai fiksuoja tokius išgyvenimus ir suteikia tokią prasmę, kuri tuo momentu jiems aktualiausia, reikšmingiausia, pageidaujama. Visa tai pasireiškia lyg nepastebimai, bet visada dėsningai ir determinuotai. Juk susiformavę idealai - tai asmenybės generalinis štabas, organizuojantis ir nukreipiantis ją atitinkamai veiklai, gyvenimo būdui (Piličiauskas, 1998).

Respondentų pasiteirauta: *Kokiu būdu palaikote bendravimo santykį su moksleiviu „mokytojas – mokinys – ugdymo proceso partneriai?“*

Respondentų atsakymai buvo apdoroti ir pagal atsakymų dažnį suskirstyti į 5 kategorijas. Būdingesni sudarytų kategorijų atsakymų variantai išskiriami ir pateikiami 19 lentelėje.

Redukuojant atsakymus paaiškėjo, kad 13 mokytojų bendrauja su moksleiviais pamokos metu. Jie kalbasi įvairiomis temomis, diskutuoja su moksleiviais renkant repertuarą, tariasi kaip suplanuoti savo laiką. Šie respondentai mano, kad tinkami tarpusavio santykiai pamokose lemia ugdymo proceso sėkmę, todėl ši kategorija buvo pavadinta *Bendravimas pamokoje*. 2 respondentai mano, kad tarpusavio pasitikėjimas ir pagarba svarbūs bendraujant su moksleiviais, todėl ši kategorija pavadinta *Tarpusavio pasitikėjimas*. Pagalbą moksleiviui, kaip svarbų veiksnį bendravimui, įvardijo 2 respondentai. Tai ir atsakymų į kilusius klausimus ieškojimas, ir pagalba mokiniui rasti pačiam atsakymus į kilusius klausimus, todėl šių respondentų atsakymai buvo priskirti kategorijai *Pagalba moksleiviui*. 1 respondentas teigė, kad pamokoje bendraudamas naudoja ir paskatinimus – pagyrimus už gerą pasiruošimą pamokoms. Šis atsakymas priskirtas kategorijai *Paskatinimai*. Draugiškumą tarpusavio santykiuose įvardijo 9 respondentai. Šiems respondentams svarbus šiltas tarpusavio bendravimas, jie linkę išklausti mokinį kamuojančias bėdas, stengiasi jiems padėti, patarti, mokinius laiko lygiaverčiais ugdymo proceso partneriais,

skatina mokinius reikšti savo nuomonę, todėl šių respondentų atsakymai buvo priskirti kategorijai *Draugiškumas*. Teiginių pavyzdžiai pateikti 19 lentelėje.

19 lentelė

Respondentų požiūris į moksleivių - mokytojų tarpusavio santykius (N=30)

Kategorijos pavadinimas	Teiginių pavyzdžiai
Bendravimas pamokoje	<i>Šiltas ir draugiškas bendravimas; Lygiavertis bendravimas, lyg būtume bendraminčiai; Bendras susitarimas. Mums abiem svarbu, kas vyksta mūsų širdyse ir protuose.</i>
Tarpusavio pasitikėjimas	<i>Santykiai, pagrįsti pasitikėjimu ir pagarba. Reikia visapusiškai pažinti mokinį, jo charakterį; Per pamokas skatinu vaiką pasakyti pastabas, kaip jis groja, kokios klaidos, etc.</i>
Pagalba moksleiviui	<i>Dirbama kartu, kartu ieškoma atsakymų į iškilusius klausimus, pagalba mokiniui pačiam rasti atsakymus; Kartu aptariu mokymosi planą, patariu, kaip suplanuoti savo laiką, kad sėkmingai pasiekti užsibrėžtus tikslus ir rezultatus.</i>
Paskatinimai	<i>Pokalbiai, pagyrimai už gerą pasiruošimą;</i>
Draugiškumas	<i>Šiltas ir draugiškas bendravimas ne tik pamokoje; Mokytojas – draugas. Iš klausau mokinio bėdas, stengiuosi jam padėti, turi būti vidinis tarpusavio ryšys; Mokinys – lygiavertis ugdymo proceso partneris; Iš klausau į mokinio nuomonę renkant repertuarą, aptariame interpretacinį planą, dalijamės įspūdžiais po koncerto.</i>

Apibendrinant respondentų atsakymus į šį klausimą galima teigti, kad dauguma mokytojų palaiko šiltus ir draugiškus santykius su moksleiviais, paiso jų nuomonės, tarpusavio santykius grindžia abipuse pagarba ir pasitikėjimu.

Šeštuoju klausimu buvo norima sužinoti, kaip mokytojai vertina interpretacijos, įgūdžių formavimą fortepijono pamokoje, saviruošos metu namuose. Todėl respondentų buvo pasiteirauta: *Jūsų nuomone, esminiai grojimo, interpretacijos pokyčiai turi vykti pamokoje ar saviruošos metu namuose?*

Respondentų atsakymai buvo apdoroti ir pagal atsakymų dažnį suskirstyti į 3 kategorijas:

- 1) pamokoje;
- 2) namuose;
- 3) pamokoje ir namuose.

Redukuojant atsakymus paaiškėjo, jog didesnė pusė mokytojų (17 respondentų) mano, kad esminiai grojimo fortepijono, interpretacijos pokyčiai turi vykti pamokos metu, prižiūrint mokytojui. 2 respondentai mano, kad esminis darbas turi vykti namuose, mokytojui tik nurodžius interpretacijos kryptį ir gaires. 11 respondentų mano, kad esminiai įgūdžiai ir interpretaciniai momentai turi vykti pamokoje, namuose – gautų žinių įtvirtinimas, naujų niuansų ieškojimas interpretacijoje. Saviruošą namuose, kaip labai svarbią grandį mokymosi procese pabrėžė didžioji dauguma respondentų.

Septintuoju anketos klausimu siekta atskleisti mokytojų požiūrį į repertuaro parinkimo svarbą mokymosi motyvams. Mokytojų buvo pasiteirauta: *Kaip, Jūsų nuomone, tinkamas repertuaro parinkimas įtakoja mokymosi motyvus?* Respondentų atsakymai buvo apdoroti ir pagal atsakymų dažnį suskirstyti į 2 kategorijas. Būdingesni sudarytų kategorijų atsakymų variantai išskiriami ir pateikiami 20 lentelėje. Redukuojant atsakymus paaiškėjo, jog 22 mokytojai įsitikinę, kad tinkamas repertuaro parinkimas - vienas iš svarbesnių mokymosi motyvus skatinančių veiksnių. Ši kategorija buvo pavadinta *Repertuaras motyvuoja, skatina*. 8 respondentai repertuaro parinkimą supranta kaip pataikavimą vaikui, jo norams, todėl ši kategorija buvo pavadinta *Repertuaras – kaip pedocentristinis reiškiny*s. Teiginių pavyzdžiai pateikti 20 lentelėje.

20 lentelė

Tiriamųjų požiūris į repertuaro įtaką mokymosi motyvams (N=30)

Kategorijos pavadinimas	Teiginių pavyzdžiai
Repertuaras motyvuoja, skatina	<i>Tinkamas parinkimas – sėkmės dalis. Tinkamas tas, kuris užpildo spragas, atskleidžia gerąsias vaiko savybes; Tai vienas iš svarbiausių motyvų, teigiamai įtakojantis mokinio darbą; Teigiamai įtakoja mokymosi motyvus; Reikia atsižvelgti į amžių, nuomonę, bet tuo pačiu plėsti akiratį, pažinimą, suvokimą, atverti naujus pasaulius.</i>
Repertuaras - kaip pedocentristinis reiškiny s	<i>Renkant repertuarą reikia atsižvelgti į mokinio norus ir pageidavimus dėl kūrinio laikmečio, stiliaus, charakterio; Turi atitikti vaiko galimybes, kad būtų gražus pagroti artimiesiems. Turi patikti kūriniai. Jei patinka, mokinys mielai jį mokosi.</i>

Didžioji dalis fortepijono mokytojų repertuarą parenka, atsižvelgdami į moksleivių technines galimybes, gebėjimus, pabrėžia, kad repertuaras turi atitikti vaiko temperamentą. Mokytojai supranta, kad būtina moksleivius supažindinti su skirtingų epochų ir stilių kūriniais. Tinkamo repertuaro parinkimo svarbą puikiai iliustruoja respondento atsakymas: „Repertuaras – tarsi rūbas, kuris žmogui tinka arba ne. Per sudėtingi kūriniai – puiki terpė dingti mokymosi motyvams“.

Aštuntuoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti mokytojų požiūrį į sėkmę pamokoje. Muzikos pedagogų buvo pasiteirauta: *Kokiais atvejais galite pasakyti – „Buvo sėkminga pamoka!“?* Respondentų atsakymai buvo apdoroti ir pagal atsakymų dažnį suskirstyti į 3 kategorijas. Būdingesni sudarytų kategorijų atsakymų variantai pateikti 21 lentelėje. Apdorojant mokytojų atsakymus į šį klausimą paaiškėjo, kad 13 respondentų pamoką įvardija sėkminga, kai mokinys po pamokos išeina laimingas, patenkintas nuveiktu darbu, švytintis, todėl ši kategorija buvo pavadinta *Laimingas mokinys*. Kita mokytojų grupė (12 respondentų) sėkminga pamoką laiko tada, kai įveikiami prieš pamoką užsibrėžti tikslai ir uždaviniai, kada pavyksta įveikti techniškai sudėtingas vietas, todėl antroji kategorija buvo pavadinta *Programos*

įgyvendinimas. 5 respondentai sėkmę pamokoje supranta, kai ir mokinys, ir mokytojas gauna teigiamų emocijų, pamoka baigiasi abiejų šypsena, todėl trečioji kategorija buvo pavadinta *Laimingi mokinys ir mokytojas*. Teiginių pavyzdžiai pateikti 21 lentelėje.

21 lentelė

Tiriamųjų požiūris į sėkmingą pamoką (N=30)

Kategorijos pavadinimas	Teiginių pavyzdžiai
Laimingas mokinys	<i>Kai randama bendra kalba, kai pamokai pasibaigus mokinys neskuba išeiti, parodo, kad nori groti dar; Neišmokęs mokinys, susiraukęs, o po pamokos išeina švytėdamas.</i>
Programos įgyvendinimas	<i>Kai pasiekiami užsibrėžti tikslai; Kai mokinys supranta, ko iš jo tikimasi, bendromis pastangomis įveikiama užduotis; Gaunamas rezultatas, kokio tikiesi, sudėtingesnę vietą pavyksta atlikti be klaidų.</i>
Laimingi mokinys ir mokytojas	<i>Kai abu gauna teigiamas emocijas ir pamoka baigiasi su šypsena; Gera mokinio ir mokytojo nuotaika, tarpusavio supratimas; Kai vyko abipusis bendravimas; Kada nepastebi, kai baigiasi pamoka, kuomet gera veiklos aura.</i>

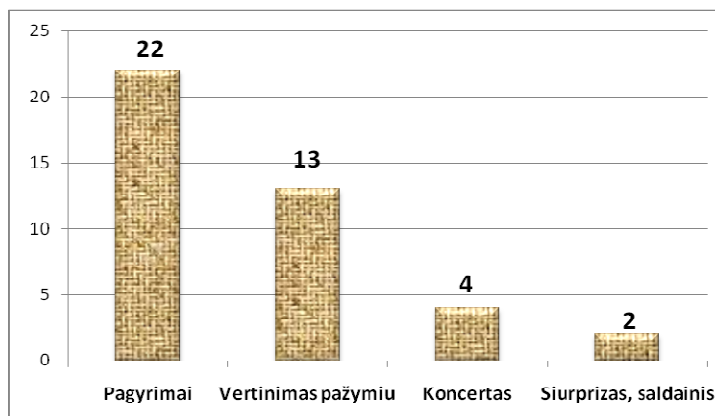
Devintu anketos klausimu buvo siekta sužinoti fortepijono mokytojų nuomonę apie moksleivių vertinimą, ar vertinimas įtakoja mokymąsi namuose. Respondentų buvo pasiteirauta: *Ar vertinimo pažymiais nebuvimas „išlaisvintų“ moksleivius nuo grojimo namuose?* Respondentų atsakymai buvo apdoroti ir pagal atsakymų dažnį suskirstyti į 3 kategorijas. Būdingesni išskirtų kategorijų atsakymų variantai pateikiami 22 lentelėje. 15 mokytojų galvoja, kad vertinimo nebuvimas „išvaduotų“ moksleivius nuo saviruošos namuose, todėl kategorija buvo pavadinta *Vertinimas įtakoja saviruošos motyvus*. Kita grupė mokytojų (6 respondentai) nemano, kad vertinimas apspręstų mokinio motyvus mokytis namuose, todėl ši kategorija buvo pavadinta *Vertinimas neįtakoja saviruošos motyvų*. Likę 8 respondentai labai įvairiai traktuoja vertinimą, todėl ši kategorija buvo pavadinta *Bendro pobūdžio samprotavimai apie vertinimą*. Teiginių pavyzdžiai pateikti 22 lentelėje.

Tiriamųjų požiūris į vertinimo įtaką moksleivių saviruošai (N=30)

Kategorijos pavadinimas	Teiginių pavyzdžiai
Vertinimas įtakoja saviruošos motyvus	<i>Pažymys – viena motyvacijos dalių. Taip, išlaisvintų; Vertinimas būtinas, taip, išlaisvintų; Taip, mūsų rinkos pasaulyje; Kai kuriuos taip.</i>
Vertinimas neįtakoja saviruošos motyvų	<i>Tikrai ne; Dabar vaikai įpratinti mokytis ne pažymiui.</i>
Bendro pobūdžio samprotavimai apie vertinimą	<i>Instrumento pažinimas, mokymasis plečia akiratį, galimybės pritaikyti žinias kitose srityse; Noras dalyvauti tam tikroje veikloje</i>

Dešimtuoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti fortepijono pedagogų požiūrį į moksleivių skatinimą. Respondentų buvo pasiteirauta: *Kokius paskatinimo būdus naudojate pamokose?* Respondentų atsakymai buvo apdoroti ir pagal atsakymų dažnį suskirstyti į 4 kategorijas (žr. 12 pav.):

- 1) Pagyrimus;
- 2) Vertinimus pažymiu;
- 3) Koncertus;
- 4) Siurprizus, saldinius.

12 pav. Skatinimas pamokoje. Respondentų atsakymai skatinimo būdų aspektu (N=30)

Redukuojant atsakymus paaiškėjo, kad net 22 respondentai skatinimui naudoja pagyrimus. Pažymį, kaip skatinimo būdą naudoja 13 respondentų. 4 respondentai paskatina moksleivius dalyvavimu koncertuose. Likę 2 respondentai paskatinimui pasitelkia siurprizą, saldiniuką.

Vienuoliktuoju klausimu siekta išsiaiškinti mokytojų požiūrį į bendraamžių įtaką moksleivių mokymuisi groti fortepijonu. Respondentų buvo pasiteirauta: *Ar turi įtakos bendraamžiai moksleivio požiūriui į mokymąsi groti fortepijonu?* Respondentų atsakymai pagal veiksmų įvardijimo dažnį buvo suskirstyti į 4 kategorijas ir pateikti 23 lentelėje.

23 lentelė

Respondentų požiūris į bendraamžių įtaką moksleivių mokymuisi (N=30)

Kategorijos pavadinimas	Respondentų, įvardijusių šias kategorijas skaičius
Turi įtakos	19
Neturi įtakos	9
Nežinau	1

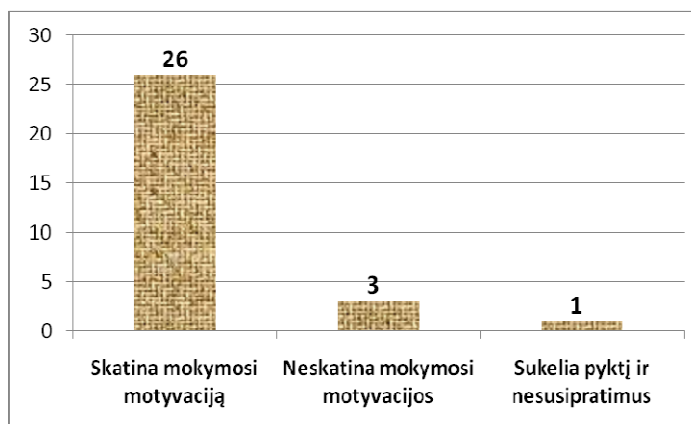
Redukuojant atsakymus paaiškėjo, kad 19 mokytojų bendraamžių įtaką laiko labai svarbiu veiksmu moksleivių mokymuisi. Jie mano, kad bendraamžiai gali ir paskatinti, ir sužlugdyti norą groti. 2 respondentai bendraamžių įtaką įvardijo kaip dažniausiai neigiamą (ypač paauglystėje, kai grojimas laikomas nerimtu užsiėmimu). 4 respondentai bendraamžių įtaką laiko ypač veiksminga mokymuisi. Jie mano, kad „kai kurie stengiasi pralenkti vienas kitą“, „geras pavyzdys visada užkrečia“.

Kita mokytojų grupė (9 respondentai) mano, kad bendraamžiai mokymosi groti fortepijonu neįtakoja. Jų nuomone, moksleiviai patys apsisprendžia, kas jiems patinka; tam turi įtakos šeimos požiūris į mokymąsi muzikos mokykloje. 1 respondentas šiuo klausimu nuomonės neturi. Dar 1 respondentas mano, kad bendraamžių įtaka priklauso nuo susiformavusios mokymosi motyvacijos.

Dvyliktu anketos klausimu buvo siekta išsiaiškinti mokytojų požiūrį į pavydą tarp bendramokslių, ar šis aspektas stimuliuoja mokymosi motyvus. Muzikos pedagogų buvo pasiteirauta: *Kaip galvojate, ar sveikas pavydas tarp bendramokslių stimuliuoja mokymosi motyvaciją?* Respondentų atsakymai buvo apdoroti ir suskirstyti į 3 kategorijas (žr. 13 pav.).

Didžioji dauguma mokytojų (26 respondentai) mano, kad sveikas pavydas stimuliuoja mokymosi motyvus. Jie mano, kad, matydamas geriau grojančius bendraamžius, moksleivis pradeda ir sau kelti didesnius reikalavimus. Svarbu, kad sveikas pavydas nevirstų liguistu. Čia be galo svarbus mokytojo požiūris. Respondentai pabrėžia, kad labai svarbu moksleiviams dalyvauti vienas kito pamokose, girdėti atlikimo skirtumus. Tai, jų nuomone, skatina mokytis geriau. 3 respondentai mano, kad sveikas pavydas tarp bendramokslių nestimuliuoja mokymosi

motyvacijos. 1 respondentas galvoja, kad pavydas, nors ir sveikas, skatina pyktį ir nesusipratimus.

13 pav. Pavydo vertinimas tarp bendramokšlių (N=30)

Tryliktuoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti mokytojų nuomonę, kaip scenos, nesėkmės baimė veikia vaikų mokymosi rezultatus. Respondentų buvo pasiteirauta: *Kaip scenos, nesėkmės baimė veikia vaikų mokymosi rezultatus?* Respondentų atsakymai buvo apdoroti ir pagal atsakymų dažnį suskirstyti į 5 kategorijas. Būdingesni sudarytų kategorijų atsakymų variantai išskiriami ir pateikti 24 lentelėje. Redukuojant atsakymus paaiškėjo, jog 12 mokytojų įsitikinę dėl scenos baimės ar nesėkmės neigiamo poveikio mokymosi rezultatams, grojimo kokybei, todėl ši kategorija buvo pavadinta *Neigiamai veikia mokymosi rezultatus*. Kita mokytojų grupė (7 respondentai) mano, kad moksleiviai dėl scenos baimės praranda pasitikėjimą savimi, norą koncertuoti, todėl kategorija pavadinta *Pasitikėjimo savimi, noro koncertuoti praradimas*. 4 respondentai mano, kad baimė skatina susikaupti, susikoncentruoti, geriau pasiruošti koncertui, todėl šių mokytojų atsakymai buvo priskirti kategorijai *Skatina sukaupti dėmesį, geriau pasiruošti*. 2 respondentai mano, kad scenos baimė neįtakoja mokymosi rezultatų, todėl kategorija buvo pavadinta *Baimė įtakos neturi*. 1 respondentas nuomonės šiuo klausimu neturi. Likusių 8 respondentų atsakymai labiau rekomendacinio pobūdžio, todėl kategorija sąlyginai pavadinta *Rekomendacinio pobūdžio atsakymai*. Teiginių pavyzdžiai pateikti 24 lentelėje.

**Tiriamųjų požiūris į nesėkmės, scenos baimės įtaką mokymosi rezultatams
(N=30)**

Kategorijos pavadinimas	Teiginių pavyzdžiai
Neigiamai veikia mokymosi rezultatus	<i>Perdėta baimė veikia patį mokinį, jis neatlieka kūrinio kaip paruošęs, tai neigiamai veikia mokslo rezultatus; Veikia mokymosi rezultatus; Turi didžiulės įtakos mokymosi rezultatams. Nuo baimės nukenčia meninis ir techninis kūrinio atlikimas; Grodamas negali gerai atlikti kūrinio, jaučiasi susivaržęs, susikaustęs.</i>
Pasitikėjimo savimi, noro koncertuoti praradimas	<i>Baimė veikia neigiamai, vaikas pradeda nepasitikėti savo jėgomis; Veikia, neigiamai, mažina pasitikėjimą savimi, norą koncertuoti; Baimė atbaido nuo scenos.</i>
Skatina sukaupti dėmesį, geriau pasiruošti	<i>Nesėkmė skatina geriau pasiruošti; Baimė skatina labiau susikoncentruoti; Nuo baimės kai kuriems moksleiviams „atsidaro antras kvėpavimas“.</i>
Baimė įtakos neturi	<i>Didelės įtakos nepadaro; Mokymuisi reikšmės neturi.</i>
Rekomendacinio pobūdžio atsakymai	<i>Stengiuosi pati neparodyti baimės. Ištikus nesėkmei – nuraminti; Vaikas gali mažiau koncertuoti, bet gerai mokytis. Nesėkmių nereikia akcentuoti, išsiaiškinti priežastis ir jas šalinti; Daug koncertuojant baimė mažėja, svarbus tėvų palaikymas, rūpinimasis; Niekad už baimės nesėkmę nemažinu pažymio.</i>

Keturioliku anketos klausimu siekta išsiaiškinti, kokius metodus mokytojai naudoja, kad padėtų moksleiviams nugalėti nepasitikėjimą savimi scenoje. Respondentų buvo pasiteirauta: *Kokius metodus naudojate, kad padėtumėte moksleiviams nugalėti nepasitikėjimą savo jėgomis scenoje?* Respondentų atsakymai buvo apdoroti ir pagal atsakymų dažnį suskirstyti į 7 kategorijas ir pateikti 25 lentelėje.

Respondentų naudojami metodai moksleivių nepasitikėjimui savimi šalinti (N=30)

Kategorijos pavadinimas	Respondentų, įvardijusių šias kategorijas skaičius
Nuoširdus pokalbis	15
Psichologinis nuteikimas	8
Geras kūrinio paruošimas	4
Savęs, kaip pavyzdžio pateikimas	3
Dažnas koncertavimas	3
Kvėpavimo pratimai	2
Repeticijos – treniruotės scenoje	3

Nuoširdų pokalbį prieš koncertą įvardijo 15 respondentų. Respondentų teiginiai „*skatinu pasitikėjimą savimi, ramiai ir nuoširdžiai kalbamės, pagiriu, kad gerai dirbo ir pasiruošė*

koncertui“, „kalbuosi, raminu, įtikinėjau“, „nuoširdus pokalbis, kai kurių psichologinių žinių taikymas“ leidžia manyti, kad mokytojų ir moksleivių santykiai yra betarpiški ir nuoširdūs. Kad geras kūrinio paruošimas padeda nugalėti nepasitikėjimą savo jėgomis, galvoja 4 respondentai. Save, kaip pavyzdį, moksleiviams pateikia 3 respondentai. Psichologinį nuteikimą prieš koncertuojant moksleiviui scenoje naudoja 8 fortepijono mokytojai. 3 respondentai mano, kad dažnas koncertavimas suteikia mokiniui pasitikėjimo savimi, koncertavimas pasidaro savaime suprantamu dalyku. Kvėpavimo pratimus prieš koncertą, kaip metodą pasitikėjimui skatinti naudoja 2 respondentai. 3 respondentai mano, kad pasitikėjimo savimi scenoje suteikia dažnos repetacijos salėje prie fortepijono, repetacijos kaip elgtis scenoje, nusilenkimai, išėjimas į sceną. Akivaizdu, kad kiekvienas fortepijono mokytojas metodus taiko, priklausomai nuo moksleivio charakterio ypatybių.

Penkioliktu anketos klausimu buvo siekta išsiaiškinti fortepijono mokytojų požiūrį į veiksnius, kurie įtakoja puikų moksleivio pasirodymą koncerte. Respondentų buvo pasiteirauta: *Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, įtakoja sėkmingą darbo rezultatą – moksleivio puikų pasirodymą koncerte?* Respondentų atsakymai pagal veiksmų įvardijimo dažnį buvo suskirstyti į 7 kategorijas ir pateikti 26 lentelėje.

26 lentelė

Respondentų požiūris į sėkmingą darbą įtakančius veiksnius (N=30)

Kategorijos pavadinimas	Respondentų, įvardijusių šias kategorijas skaičius
Geras kūrinio paruošimas	11
Sisteminis, produktyvus darbas	15
Psichologinis mokinio paruošimas scenai	14
Geras pamokų mikroklimate	4
Tinkamas repertuaro parinkimas	3
Dažni pasirodymai scenoje	2
Šeimos aplinka	1

11 respondentų mano, kad geras kūrinio paruošimas įtakoja sėkmingą moksleivio pasirodymą scenoje. 10 apklaustųjų mano, kad didžiausią įtaką turi sisteminis ir produktyvus darbas pamokose, saviruošos metu. Psichologinį mokinio paruošimą scenai įvardijo 8 apklaustieji. Kad pasitikėjimas savimi koncerto metu yra vienas iš esminių veiksmų mano 6 respondentai. Gerus tarpusavio santykius kaip reikšmingus įvardijo 5 respondentai. Svarbus ir pamokų mikroklimate – taip mano 4 respondentai. 3 mokytojai galvoja, kad tinkamas repertuaro parinkimas labai svarbus sėkmingam pasirodymui scenoje. Dažnus pasirodymus

scenoje įvardijo 2 respondentai. Tik 1 respondentas mano, kad šeima gali įtakoti moksleivio sėkmingą pasirodymą.

4.4. Tyrimo apibendrinimas

Apibendrinant kokybinio tyrimo rezultatus galima teigti, kad:

Fortepijono mokytojai mokymosi motyvaciją supranta kaip moksleivių norą išmolti groti, akiračio plėtimą, motyvaciją sieja su tėvų lūkesčiais;

Šeimos aplinka, mokytojo veikla, sėkmės situacija ir ugdomoji aplinka – svarbiausi veiksniai, lemiantys mokymosi motyvaciją;

Mokyklos ir tėvų glaudus bendradarbiavimas padeda moksleiviui ir mokytojui siekti mokymosi tikslų;

Dauguma mokytojų palaiko draugiškus ir šiltus santykius su moksleiviais, tarpusavio santykius grindžia abipusiu pasitikėjimu ir pagarba;

Tinkamas repertuaro parinkimas – vienas iš svarbesnių mokymosi motyvus skatinančių veiksnių;

Sėkminga pamoka – laimingas mokinyš, įveikti užsibrėžti tikslai ir uždaviniai;

Pagyrimai, vertinimai pažymiais, koncertų organizavimas – dažniausi moksleivių skatinimo būdai;

Bendraamžiai įtakoja moksleivio požiūrį groti fortepijonu;

Sveikas pavydas stimuliuoja mokymosi motyvaciją;

Scenos baimė neigiamai įtakoja mokymosi motyvus;

Nuoširdus pokalbis ir psichologinis moksleivio nuteikimas scenai – pagrindiniai metodai nugalėti moksleivio nepasitikėjimą savimi;

Geras kūrinio paruošimas, sistemingas ir produktyvus darbas, psichologinis paruošimas scenai labiausiai įtakoja mokinio sėkmę koncerte.

IŠVADOS

Išanalizavus literatūrą, atskleidžiančią motyvacijos mokymuisi komponentus bei susisteminius ir apibendrinus tyrimų duomenis, galima padaryti keletą išvadų:

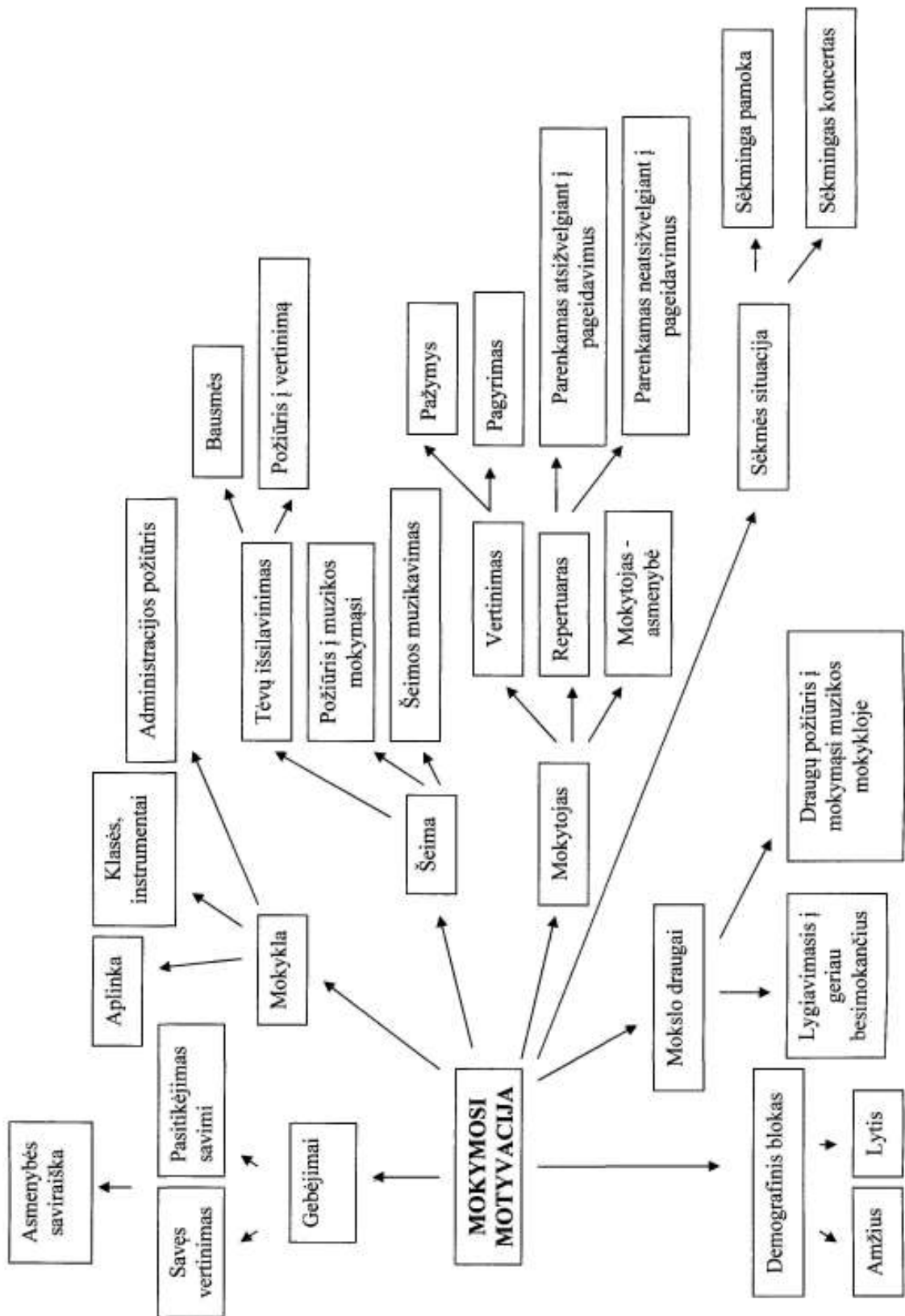
1. Muzikos mokyklose yra sudarytos pakankamai geros sąlygos vaikų mokymui. Tai liečia mokyklos aplinką ir ugdymo sąlygas. Beveik visi respondentai noriai lanko muzikos mokyklą.
2. Tyrimai parodė, kad mokiniams palaikyti gerą mokymosi motyvaciją sąlygos yra geros, nes yra geras mokyklų mikroklimatas ir draugiški bendraamžių santykiai. Moksleiviai gerai sutaria su bendraamžiais, noriai lygiuojasi į geriau besimokančius fortepijono klasės draugus. Sveikas pavydas tarp bendraamžių įtakoja konkurencingumą mokslo rezultatuose, stiprina mokymosi motyvus.
3. Tyrimo rezultatai parodė, kad tėvų įtaka vaikų mokymuisi yra gana didelė. Moksleiviai jaučia šeimos rūpinimąsi mokslo pasiekimais muzikos mokykloje, teigiamai vertina artimą tėvų bendradarbiavimą su mokytojais; tėvų dėmesys mokykloje vykstantiems renginiams, koncertams, jų lankymas moksleivių mokymosi motyvams labai reikšmingas.
4. Mokytojų įtaka vaikų mokymuisi yra didelė. Moksleivių ir mokytojų santykiai yra šilti ir draugiški, mėgiamo mokytojo disciplinai skiriama daugiau dėmesio. Mokytojo džiaugsmas mokinio pasiekimais, pastebėtos pastangos ir teigiamas jų vertinimas ypatingai veikia mokymosi motyvus, padeda sukurti betarpišką bendradarbiavimo atmosferą pamokų, koncertų metu.
5. Fortepijono mokymo motyvacijai ypač svarbus repertuaro parinkimo klausimas, mokinio dalyvavimas renkant naują repertuarą.
6. Sėkmės išgyvenimas – svarbus veiksnys, aktyvinantis laimėjimo motyvaciją. Sėkmės situacija pamokoje, koncerto metu stiprina mokinio pasitikėjimą savimi, be kurio fortepijono mokyme neįmanoma nei kūrybinė iniciatyva, nei fizinė rankų laisvė. Tinkamas užduoties sunkumo laipsnis ir įdėtų pastangų kiekis laiduoja sėkmę, o šios pusiausvyros pažeidimas gali turėti daug neigiamų ir ilgalaikių pasekmių. Sėkmės išgyvenimas sukuria tam tikrą psichologinį foną, kuris ypač svarbus ruošiantis viešiesiems pasirodymams, padeda išvengti perdėto nerimo ir scenos baimės.
7. Geras kūrinio paruošimas, sistemingas ir produktyvus darbas, psichologinis paruošimas scenai labiausiai įtakoja mokinio sėkmę koncerte.

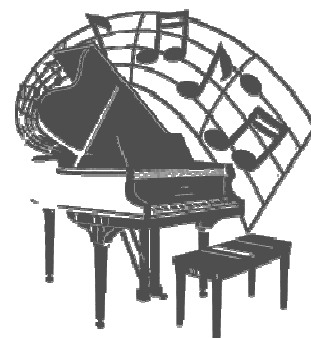
8. Pagyrimai, vertinimai pažymiais, koncertų organizavimas – dažniausi moksleivių skatinimo būdai.

LITERATŪRA

1. Atkinson J.W. (1980). Motivational effects on so called tests of ability and educational achievement. - New York: Plenum Press.
2. Azizbekova M. (1999). Fortepijono menas mano gyvenime. – Vilnius, Lietuvos muzikos akademija. P. 40.
3. Bandura A. (1978). The self system in reciprocal determinism. *American Psychologist*.
4. Benesch H. (2001). *Psichologijos atlasas I t.* –Vilnius, Alma Littera. P. 253-460.
5. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. –Vilnius, Margi raštai. P. 200-237.
6. Buzaitytė-Kašalynienė J. (2005). Socialinis palaikymas ir sėkmė mokykloje // *Acta Peadagogica Vilnensia*, nr. 14. –Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla. P. 133-145.
7. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (1993). – Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. P. 441.
8. Dapkienė S. (2002). Klasės auklėtojas ir tėvai – partneriai. *Šiauliai, Litera*. P. 7-19.
9. Dereškevičius P. (2001). Mokyklos nelankymas: pedagogų nuomonių interpretacija // *Acta Peadagogica Vilnensia*, nr. 8. –Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla. P. 27-37.
10. Festinger L.A. (1957). *A Theory of cognitive dissonance.* – Evanton, III: Harpere & Row, Peterson.
11. Gage N., Berliner D. (1994). *Pedagoginė psichologija.* –Vilnius, Alna litera. P. 263-265.
12. Herzberg F. (1966). *Work and the Nature of Man.* – New York: ThomasY. Crowell.
13. Hunt M. (1982). *The universe within.* - New York: Simon and Schuster.
14. Hunt M.W. (1969). Tips for beginning teachers. In *Discipline in the classroom: selected articles of continuing value to elementary and secondary school teachers.* – Washington, Nacional Educ. Association.
15. Jensen E. (1999). *Tobulas mokymas.* – Vilnius, AB Ovo.
16. Jovaiša L. (1993). *Edukologijos pradmenys.* – Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla. P. 73.
17. Kievišas J., Gaučaitė R. (2000). Vaiko veikla meninio ugdymo procese. – Šiauliai. P. 5-19.
18. Krakauskaitė V. (1988). *Jaunasis pianistas.* – Vilnius, Vaga. P. 109-180.
19. Laužikas J. (1974). *Mokinių pažinimas ir mokymo diferencijavimas.* – Kaunas, Šviesa.
20. Lepeškienė V. (1996). *Humanistinis ugdymas mokykloje.* – Vilnius, Valstybinis leidybos centras. P. 14.
21. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos* (1997). – Vilnius, Švietimo plėtotės centras.
22. Maslow A. (1954). *Motivation and Personality.* – New York, Harper & Row.

23. Myers D.G. (2000). *Psichologija*. – Vilnius, Poligrafija ir informatika. P. 427-670.
24. Pervin L. A. (1990). *Handbook of Personality: Theory and Research*. – New York / London. P. 527.
25. PHARE patirtis ir pamokos (2000). – Vilnius, Profesinio rengimo studijų centras. P. 97.
26. Piličiauskas A. (1987). *Vizualus atlikėjo poveikis*. – Kaunas, Šviesa. P. 28-51.
27. Piličiauskas A. (1998). *Muzikos pažinimas. 2-oji knyga*. – Vilnius, Lamuc. P. 178.
28. Rinkevičius Z. (2002). *Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje*. – Klaipėda, "Klaipėdos" laikraščio redakcija". P. 341-376.
29. Spence J.T., Helmreich R.L. (1983). *Achievement related motives and behavior*. – New York: Freeman.
30. Stauskaitė J., Lubytė E., Nevčesauskienė N. (2002). *Meno pažinimas : mokytojas – mokinys. II dalis*. – Vilnius, Baltos lankos. P. 189.
31. Stulpinas T. (2001). *Mokinių vertinamieji emociniai santykiai su aplinka // Acta Peadagogica Vilnensia, nr.8*. – Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla. P. 64-75.
32. Tepperwein K. (1998). *Menas mokytis nepavargstant*. – Vilnius, Alma littera. P. 20.
33. Viršilienė L. (2002). *Fortepijono specialybės pamokos // XXI amžiaus muzika ir teatras: paveldas ir prognozės*. – Vilnius. P. 247.
34. Weiner B. (1977). *An attributional approach for educational psychology*. – Itasca: F.E. Peacock.
35. Žukauskienė R. (1996). *Raidos psichologija*. – Vilnius, Margi raštai. P. 313-389.
36. Ительсон Л.Б. (1972). *Лекции по современным проблемам психологии обучения*. – Владимир.
37. Обуховский К. (1972). *Психология влечений человека*. – Москва, Прогресс.
38. Осипова Л. В. (1976). *Эскизное разучивание произведений в фортепианном классе*. – Свердловск. С. 3.
39. Пиличяускас А. (1992). *Познание музыки как воспитательная проблема*. – Москва, Мирос. С. 16.
40. Теплов Б. М. (1971). *Проблемы индивидуальных различий*. – Москва.
41. Тихомиров О.К. (1971). *Структура мыслительной деятельности человека*. – Москва, Смысл.

Mielas moksleivi,

Šios anketos tyrimo rezultatai padės labiau įsigilinti į mokymosi sėkmę sąlygojančius aplinkos veiksnius ir jų įtaką mokymosi motyvacijai fortepijono pamokose.

Anketa – anoniminė. Tai reiškia, kad nei pavardės, nei vardo skelbti nereikia. Mums tiesiog svarbi Jūsų nuomonė.

Atsakykite į kiekvieną klausimą. Anketoje „teisingų“ ir „neteisingų“ atsakymų nėra. Atsakymai tiesiog atspindi galimą nuomonių įvairovę. Labai svarbu, kad anketa būtų užpildyta **iki galo**, nepaliekant neatsakytų klausimų.

DĖMESIO !

Visuose anketos blokuose tinkamus atsakymus žymėkite vienodai -

Atsakyk, kiek Tau asmeniškai tinka išvardinti teiginiai	tikrai TAIP!	lyg ir taip	nežinau	lyg ir ne	tikrai NE!
Tau patinka mokykla, kurioje mokaisi (aplinka, jaukumas, švara)	TAIP	taip	?	ne	NE
Tavo nuomone klasės instrumentas geros kokybės, juo malonu groti	TAIP	taip	?	ne	NE
Mokyklos administracija (direktorius, pavaduotojai) rūpinasi, kad mokykloje būtų gera ir įdomu mokytis	TAIP	taip	?	ne	NE
Jautiesi mokyklos bendruomenės nariu	TAIP	taip	?	ne	NE
Mokyklos psichologinis mikroklimatas geras	TAIP	taip	?	ne	NE
Mokyklos taryba, administracija atsižvelgia į mokinių poreikius ir interesus	TAIP	taip	?	ne	NE
Mokykla, mokytojai bendradarbiauja su tėvais	TAIP	taip	?	ne	NE
Tėvų išsilavinimas yra viena iš priežasčių, skatinančių Tave gerai mokytis	TAIP	taip	?	ne	NE

Mokaisi todėl, kad Tavo šeima rūpinasi ir domisi tavo pasiekimais muzikos mokykloje	TAIP	taip	?	ne	NE
Tėvai dalyvauja mokyklos gyvenime, lankosi renginiuose, koncertuose	TAIP	taip	?	ne	NE
Tėvai paskatina dovanomis už grojimą ir gerą mokymąsi muzikos mokykloje	TAIP	taip	?	ne	NE
Tėvams leidus nelankyti muzikos mokyklos, taip ir pasielgtum	TAIP	taip	?	ne	NE
Mokaisi todėl, kad tėvai baudžia Tave už blogus pažymius	TAIP	taip	?	ne	NE
Tau patinka tavo specialybės mokytojas	TAIP	taip	?	ne	NE
Mokytojas kūrybingas, įdomus žmogus	TAIP	taip	?	ne	NE
Mėgiama muzikos mokytojo dalykui Tu skiri daugiau dėmesio	TAIP	taip	?	ne	NE
Specialybės mokytojas yra Tavo draugas, patarėjas	TAIP	taip	?	ne	NE
Specialybės mokytojas skatina Tavo kūrybiškumą	TAIP	taip	?	ne	NE
Mokytojas diskutuoja su Tavimi dėl kūrinio interpretacijos, muzikos kūrinio stiliaus	TAIP	taip	?	ne	NE
Mokytojo pagyrimai skatina Tave siekti geresnių mokymosi rezultatų	TAIP	taip	?	ne	NE
Specialybės mokytojo užduodami namų darbai Tau yra lengvai įveikiami	TAIP	taip	?	ne	NE
Groji namuose tik tam, kad gautum gerus pažymius	TAIP	taip	?	ne	NE
Vertinimo pažymiais nebuvimas „išvaduotų“ Tave nuo grojimo namuose	TAIP	taip	?	ne	NE
Mokytojas atsižvelgia į Tavo pageidavimus renkant repertuarą	TAIP	taip	?	ne	NE
Gerai sutari su savo mokslo draugais	TAIP	taip	?	ne	NE
Mokaisi todėl, kad su Tavimi draugautų bendraamžiai, kad jiems patiktum	TAIP	taip	?	ne	NE
Tau kyla noras lygiuotis į geriau besimokančius fortepijono klasės draugus, sekti jų pavyzdžiu	TAIP	taip	?	ne	NE

Tave erzina, jei draugui koncerte pavyksta geriau negu Tau	TAIP	taip	?	ne	NE
Pavydi geriau grojantiems bendraklasiams	TAIP	taip	?	ne	NE
Sėkminga pamoka skatina tave siekti dar geresnių rezultatų	TAIP	taip	?	ne	NE
Kelios dienos prieš koncertą jauti nerimą	TAIP	taip	?	ne	NE
Po sėkmingo koncerto didėja pasitikėjimas savo jėgomis	TAIP	taip	?	ne	NE
Bijai scenos	TAIP	taip	?	ne	NE
Grodamas scenoje bijai suklysti	TAIP	taip	?	ne	NE
Nepavykus atlikti gerai kūrinį apima panika	TAIP	taip	?	ne	NE
Koncerto metu, užkliuvus pirštui, sugebi susikaupti tolimesniam grojimui	TAIP	taip	?	ne	NE
Visada išmoksti kūrinį taip gerai, kad gali groti negalvodamas apie natas	TAIP	taip	?	ne	NE
Prieš pat išėjimą į sceną kalbatės su mokytoju	TAIP	taip	?	ne	NE

Nurodyk savo amžių _____

Kiek metų mokaisi groti fortepijonu _____

Tėvų muzikavimas: muzikuoja vienas iš tėvų muzikuoja abu tėvai
muzikuoja kiti šeimos nariai šeimos nariai nemuzikuoja

nežinau, man tai nerūpi

Kaip sekasi mokytis bendrojo lavinimo mokykloje?:

mokausi puikiai mokausi gerai

mokausi sunkokai man labai sunku mokytis

Lytis (pažymėkite): vaikas mergina

DĖKOJAME už nuoširdžius atsakymus!!!

Gerbiami Mokytojai!

Ačiū, kad sutikote dalyvauti Šiaulių universiteto magistranto atliekamame tyrime.

Prašytume Jūsų atsakyti į žemiau pateiktus klausimus.

Apklausa yra ANONIMINĖ,

niekas nesužinos pildžiusio asmens tapatybės.

Mums rūpi tik atsakymų turinys. Labai dėkojame už išsamius ir nuoširdžius atsakymus.

Tyrime dalyvauja Tauragės, Šiaulių ir Šilalės muzikos mokyklų fortepijono mokytojai. Primename, jog anketoje “ t e i s i n g ū ” ir “ n e t e i s i n g ū ” atsakymų nėra. Atsakymai tiesiog atspindi galimą nuomonių įvairovę.

Jei kiltų klausimų, prašome kreiptis telefonu ar elektroniniu paštu.

Nuoširdžiai,
Gintaras Bartušis

Tel. nr. +37065266826
El. - paštas: bartusis@tvk.lt

ŠU Menų fakulteto Muzikos pedagogikos
II kurso magistrantas

Prašytume atsakyti į keletą klausimų apie save:

1. **Lytis** (atsakymą pabraukite)

vyras moteris

2. **Amžius** (įrašykite)

manmetai (-ų)

3. **Kiek metų dėstote fortepijoną** (įrašykite)

4. **Studijų įstaiga, kurioje įsigijote išsilavinimą** (įrašykite)

5. **Jūsų pedagoginė kvalifikacija** (įrašykite)

1. Kaip Jūs suprantate moksleivių mokymosi motyvacijos sąvoką? (pakomentuokite)

.....
.....
.....
.....
.....

2. Kurie veiksniai, Jūsų nuomone, svarbiausi mokymosi motyvacijai (ugdomoji aplinka, šeimos aplinka, mokytojo veikla, bendraamžių įtaka, sėkmės situacija) ir kodėl?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Kaip mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas padeda moksleiviui ir mokytojui siekti mokymosi tikslų?

.....
.....
.....
.....

4. Kaip vertinate bausmes (nebūtinai fizines), ar jos įtakoja vaiko mokymosi procesą, rezultatus?

.....
.....
.....
.....
.....

5. Koku būdu palaikote bendravimo santykį su moksleiviu „mokytojas ir mokinys – ugdymo proceso partneriai“?

.....
.....
.....
.....
.....

6. Jūsų nuomone, esminiai grojimo, interpretacijos pokyčiai turi vykti pamokoje ar saviruošos metu namuose?

.....
.....
.....
.....
.....

7. Kaip, Jūsų nuomone, tinkamas repertuaro parinkimas įtakoja mokymosi motyvus?

.....
.....
.....
.....
.....

8. Kokiais atvejais galite sau pasakyti – „Buvo sėkminga pamoka!“?

.....
.....
.....
.....
.....

9. Ar vertinimo pažymiais nebuvimas „išlaisvintų“ moksleivius nuo grojimo namuose?

.....
.....
.....
.....
.....

10. Kokius paskatinimo būdus naudojate pamokose?

.....
.....
.....
.....
.....

11. Ar turi įtakos bendraamžiai moksleivio požiūriui į mokymąsi groti fortepijonu?

.....
.....

.....
.....
.....
12. Kaip galvojate, ar sveikas pavydas tarp bendramokslų stimuliuoja mokymosi motyvaciją?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
13. Kaip scenos, nesėkmės baimė veikia vaikų mokymosi rezultatus? (pakomentuokite)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
14. Kokius metodus naudojate, kad padėtumėte moksleiviams nugalėti nepasitikėjimą savo jėgomis scenoje?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
15. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, įtakoja sėkmingą darbo rezultatą - moksleivio puikų pasirodymą koncerte?

Dėkojame už nuoširdžius atsakymus

ir

linkime sėkmės!